

Шоир учун асосий иш – кўнгиш кўзи билан кўриш, қоғозга тушириш эса – касб.

Асқад МУХТОР (1920–1997),
Ўзбекистон Халқ ёзувчиси

Бошига иш тушган одамни шилиш – ўликнинг кафанини ечиб олишдай гап.

Абдулла ҚАҲҲОР (1907–1968),
Ўзбекистон Халқ ёзувчиси

Озод ШАРОФИДДИНОВ (1929–2005),
Ўзбекистон Қаҳрамони

Социологик таҳлил осон - уни амалга ошириш учун унчалик жон куйдирмасдан - асарнинг мавзусини, мазмунининг асосий нуқталарини айтасан-да, ўшанга яқин ҳаёт воқеаларига солиштирасан, сўнг ўзининг бир-иккита "доно" хулосаларингга айтасан, муаллифга қарни тузатиш, қарни кучайтириш, қарни олиб ташлаш тўғрисида "қимматли маслаҳатлар" берасан, тамом-вассалом. Лекин бунақа "танқид"дан на китобхонга, на ижодкорга фойда бор". Шу билан бирга, "танқиднинг бу шаклига мурожаат қилишга мажбур эътибор сабаб - билимнинг саёзлиги, савиянинг пастиги.

КИТОБСИЗ КЕЛАЖАК ЙЎҚ!

Шавкат МИРЗИЁЕВ

Kitobdunyosi

№ 7 (341)
2021 йил
14 апрель.
Газета ҳар
ойнинг иккинчи
ва тўртинчи
чоршанбасида
чоп этилади.

Маънавий-маърифий, адабий-бадиий, ижтимоий-сиёсий газета

Бизни билган билади, билмаган ўзи билади.
Жалолiddин РУМИЙ

Илоҳий дунё

Илоҳим, мен сендан беркинолмайман!
Сенинг шамолларинг эсар аршиндан!
Туманларинг ёнар далаларингни,
Сенинг ўрмонинг бу – турар қаршимда.
Шу қадар турфаранг, рақс тушар соя,
Тубсизлик устида қора одамдай
Майдаланиб борар қадимий қоя.
Ҳаммаси сеники бўлган Дунёда,
Илоҳим, мен сендан беркинолмайман!
Мен бу ўрмонларни биламан дердим,
Гўзал бир ўрмон-да... нима қилибди?!
Бугун – у даҳшатли! Жуда ҳам гўзал!
Бу йил дунё яна ойдий тўлибди!
Ибодат қилади юрагим, қалбим:
Илоҳим, узмагин бирорта барғни,
Бир қушни бўзлатма ногаҳон, Тангрим!

Нима деган бўлсам, дедим, эҳтимол,
Лек мен учун дилга яқини шудир:
Бўғоз суварини тоштирган ёмғир,
Кўрфазда ўтларни тебратган шамол,
Тўлқин қайтишида қолган сув изи,
Қирғоқда чиганоқ куйлаган куй, сас...
Бу, балким, энг оддий бир манзарадир,
Лекин менга азиз, унутиб бўлмас.

Туғилмаган гўдак учун алла

“Ухла, ушоққинам, болам, ухлагин,
Тангрим, унга толе сўрайди лабим!”
Менинг яхшигинам, аммо сен ҳали –
Китоб ичидеги бир сиймо каби.
Мен сенга бир дунё қиларман тухфа!
Лек келмади ҳали тугилмоқ они.
Гўё қор тагида ётар кўмилиб
То баҳор келгунча дил ҳаяжони...

Севгилим, бир қуни эшитсам ногоҳ,
Уйимда қолдириб, дилга солиб гап,
Худди мени ташлаб кетганинг каби
Бехос кетганингни бу дунёдан ҳам,
Ногоҳ – йўл четидеги бир одам турса,
Мен-чи трамвайда газет вароқлаб,
Марҳумлар сафида номингни кўрсам,
Асло юбормайман аламга тўлмайман,
Қўлим синдирмайман, тутмайман мотам.
Секин кузатаман, ана, шошилиб,
Йўлдан шошиб борар бир одам хурсанд –
У одам бўлишинг мумкин эди сен,
Агар тасодифан ўлмаган бўлсанг.
Секин кузатаман, зимдан қарайман,
Лип-лип ўчиб ёнар чироқлар, йўқсан,
Газета ўқийман мен эса ичким:
Қай тарзда қуядан мўйна асралар,
Сочни қандай қилиб турмаклаш мумкин...

Қайғу билан қондошлик

Мен охир Ғам ила қондош тутиндим,
У тез-тез уйимда бўлади меҳмон,
Эшикни оҳиста гичирлатади –
Шамол силагандек хўрсинар айвон.
Райҳон орасидан ўтиб, муаззам –
Қошига чиқаман – гуллар наставин,
Настарин ортида – жаслмайди Ғам.
Гулларни босмайди, келади раҳми.
Менга-чи? Раҳм этмас, мен – унинг аҳли.
Биз энди у билан ҳамроҳ ҳамма вақт.
О, хуш келибсан, Ғам, уйга марҳамат!

Эдна Миллей – америкалик шоира ва драматург, 1923 йилда Пулитцер мукофотини олган, XX аср АҚШ шеърятининг энг машҳур шоираларидан бири. Шаклан мумтоз шеърларидаги чуқур ва жасур рух унинг фалсафий-ишқий лирикасини оламга машҳур қилди. У Роклендда (Мэн штатида) муаллим оиласида дунёга келган. Эдна беш ёшидан шеър ёзган. 1912 йилда унинг "Renaissance" шеъри "АҚШда йилнинг энг яхши шеъри" деб эътироф этилган. 1917 йилда Нью-Йоркка келади ва ilk шеърый китобини чоп этади. Ишқ-муҳаббат, тан ва рух дихотомияси – унинг шеърларида асосий мавзулардир. Шакли классик, аммо мазмуни ўта замонавий бўлган бу шеърлар ҳақида бир мунаққид "у икки аср кесимида туради", деганди, яъни шаклан – 19 асрда, мазмунан – 20 асрда. Бироз модернизм билан овулган китобхонлар бугунга келиб, яна Эдна Миллей сингаари қалб шеърятини томон қайтмоқдалар, десак, муболага бўлмас.

Эдна Сент-Винсент МИЛЛЕЙ (1892–1950)

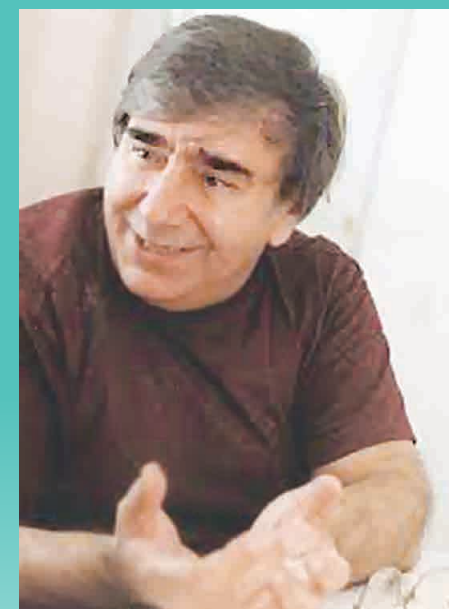
Инглиз тилидан Карим БАХРИЕВ таржималари

Умберто ЭКО (1932–2016),
италиялик олим, файласуф, адиб

Компьютернинг нимаси яхши – у ҳаракатингга кўллаб-қувватлайди: хаёлингга келганини қиласан – илҳом билан шошиб, тезда, ҳаммасини бирданига ёзиб ташлаш ҳам мумкин. Шу жараёнда сезиб турасан: ёзилган матнни осонгина ўзгартирса ёки тўғриласса бўлади.

Ҳақиқатан, компьютердан фойдаланиб матнга тузатишлар киритиш осон ва айниқса, у намуналар яратишда жуда қўл келади.

Ромиз РАВШАН,
озар шоири

Бу бевақт севгининг ажали етди,
Сўнди қисматимиз эртани ё кеч.
Қайга ўз бахтини судради, кетди,
Айт, нега дардимиз тугамади ҳеч?

Дунё қуламади биз айрилганда,
Осмонлар силкиниб йиғлади бироз.
Мен сенга масрурлик тиладим унда,
Сен менга ҳаловат тиладинг бироз.

Абдусайд КҮЧИМОВ

Бинафша адлқад, жуда гўзал. Худойим ҳусни тароват ва ақлу фаросатдан қисмаган. Қисмат бир бора улоқтирган кезде узини унглаб олишга улгурган аёл. Тошдай қаттиқ, пўлатдай метин бўлиб яшамаса, бу дунёда эпкинга эрмак, текинга тиргак бўлиб қолишини жон-жони билан ҳис қилган аёл. Шунинг учун ҳам у синмаган, энди уни синдириш, эгиш амри маҳол. Фақат ишонч ва далда берадиган суянч керак, бетаъма, беғараз унинг ёнида туришга шай кимса, ҳеч қурса, сен тўғри қилаялсан, тўхтаб қолма, дейдиган инсон бўлса бас. Бинафша қалбда мавж урган муҳаббат туйғулари ҳақи, қачонлардир ўз инон-ихтиёрини маҳв этган севги хурмати яна Ботирга юкинади, унга интилади.

Лео БУТНАРУ

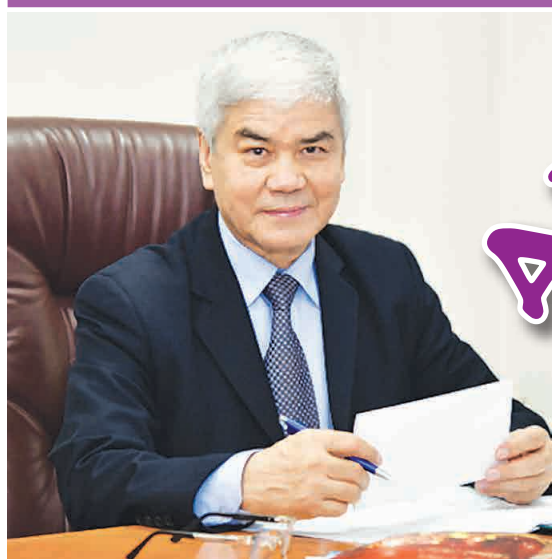
НАВОЙГА

Севги бунда қайгу боғидир,
Ўлдирилган товуғидир юрак.

Шарқона, фусункор Сўзингиз
Бошлаб борар илоҳий дардга.

САМАРҚАНД АКС-САДОСИ

Қайдадир – оралаб паҳса деворлар,
Камаладек нақшинкор минорлар аро

Абдусайд КҶЧИМОВ

ДУНЁНИ ЯХШИЛАР
УШЛАБ ТУРАДИ

Шундоғам жойидан силжи бўлган, тебраниб-
телбариб ётган бу дахри-дунни "яхшилар ушлаб
қолади", деган гап умуман янгилик, фавқулода ҲҲҲҲ, деб

Ёзувчи Абдусайд Кучимовнинг "Бинафша"
ҳикояси қахрамони Бинафшани ҳам ҳаёт гирдобиди
чирпирак, фарқ бўлиб кетишдан шу яхшилар
асраб қолади.

яна анча йиллар ўтгандан кейин яна гуриллаб ёна
бошлайди. Аслида, бу ўт ўчганмиди? Йўқ. Менга
хуш келгани ёзувчи ўзини ҳам тафтиш қилгани,

билан бўлмаслигини кимлардир унга
писанди қилади. Писандани посангиси эса
"постел"га қараб бурилади. Хуллас, бутун бир
миллатга маънавий зиё улашадиган телеойнага

агар сени ёлғизлик юки эзиб турса... Мағрур ва
қайсар, тошбардош аёл қисмати энг оғрикли
нуктасини маҳорат билан тасвирлаган адибнинг
ўзи ҳам унга гоҳ ҳайрихоҳ, гоҳи қарши бўлади.

Ана энди ҳикоянинг мушоҳадага
чорловчи нуктаси сизни безовта қила
бошлайди. Қанчалик мағрур ва куч-
лисан, тананг деворлари нечоғлики
зирхли бўлмасин, инсонга хос бир
туйғу, ёлғизликни хис қилиш туйғуси

олиб киришни истамагандир, эҳтимол.
Адиблар кўпинча ўз юрагида узоқ вақт сақлаб
юрган ижод юкни, ҳикоя, қисса ё романми,
кўксига оғирлик қилган, кўтаролмай қолишади.

ЛАЙЛИ
ВА МАЖНУН
ДОСТОНИГА

Кўёшимни чорлагайман, шамга ўхшайман,
Сизинаман, нажотбахши нурига шайман,

ЎЗБЕКИСТОН ХОТИРАЛАРИ

Поезднинг тебраниш оҳангига мос
Узуқ-юлуқ тушулар тумани аро
Юксақдаги парвозли бургут
Ҳаёлий нуқтадек бўлиб кўринар.

Тиёнишондан сал чап томонда
Аста ботаётган кўёш ўхшаркан
Баландликда – озиракворан
Хорғин бургутга.

КАЛТАКЕСАК ҲАҚИДА

Гоҳида ўйлайман – калтакесакни
Тимсоҳга бош қилиб қўйма, Аллоҳим.

Яна ўйлайманки мен оқизиб банданг,
туну қун шу ҳаёз қилар безовта,
Аллоҳим, яхшии калтакесакни
Кўриқчи қилганинг афзал тимсоҳга.

Шоди ОТАМУРОД
таржималари

НАВОЙ МАҚБАРАСИДАН
УЧ ВЕККА ПУРРОҚ

Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг сая-ҳаракатлари, ташкил
этилаётган музокаралар кўп йиллардан бери жанрлар ичида қолиб кет-
ган Афғонистондаги вазиятни юмшатиш, минтақадаги барқарорликни
таъминлашда ўз самарасини бера бошляпти.

Бунинг маънавий ва маданий ҳаётдаги и-
сботи сифатида яқинда (2021 йил, 7-8 апрель)
Афғонистон Ислоҳ Рес-
публикасининг Ҳирот шаҳрида Алишер Наво-
ий таваллудининг 580
йиллигига бағишланган
конференцияни кўрса-
тиш мумкин. Унда
Ўзбекистонлик вакиллар
ҳам иштирок этдилар.

мутахассис бўлишни ўз олдига мақсад қилиб қўйганимга
ҳам 40 йил бўлди. Ушандан бери Ҳирот шаҳри Алишер
Навоийнинг қадрдон маскани ва ўзбек мумтоз адабиётининг
муҳим ўқоқларидан бири сифатида муттасил ўзига тортиб
келган.

Наргиза РУСТАМОВА

Сен йўқсан – бу дунёда энди бошқа кўрқув йўқ

 Ҳеч билмайман мен сени,
 қачон, қайда йўқотдим,
 Ёмғир ювди,
 эҳтимол, шамол кўпорди сени?
 Бу севгининг ҳикматин
 охирига еткурдим,
 Ахтармайман –
 ахтарсам, аниқ, топардим сени.

Дунёда бир кўрқувим
 сени йўқотмоқ эди,
 Сен йўқсан –
 бу дунёда энди бошқа кўрқув йўқ.
 Бирок, сенсиз тушунгин,
 ҳар не шикаст ер энди,
 Соатимнинг ақраби,
 чойнакнинг тутқичи йўқ.

Ел эсганда ҳилпилар
 кўйлагимнинг этаги,
 Кўйлагимнинг охири
 тугмасидек узилдинг.
 Бари кўпдан соврилган,
 дарахнинг шоҳидаги,
 Энг охири, энг ширин
 мевасидек узилдинг.

– Дарди бор ўз дардини
 сува дейди, – дермишлар,
 Яхшиям, сувлар келди,
 бу гамдан озод бўлдим.
 – Хурмонинг сарасини
 айқ ейди, – дермишлар,
 Кетдинг, қайси айқнинг
 бўғиздаги дод бўлдинг?

Сенсиз, сира ўйлама,
 кулиб юрмасман такрор,
 Сен ёдимга тушган дам
 азобландим ҳар тунда.
 Бола пайтим, қачондир,
 умримда ахир бир бор,
 Мушугим йўқолганда,
 азоб чеккандим шундай...

Ортиқ бола эмасман –
 ҳар йитганга йилгасам,
 Ором олгум бемалол,
 уйқум дев уйқусидир.
 ...Ким бу ярим оқшомда
 эшигим чертаётган?
 Бу не овоз?
 Айтасан:
 – мушук миевлашидир...

СЎНГИ УЧРАШУВ

Бу бевақт севгининг ажали етди,
 Сўнди қисматимиз эртами ё кеч.
 Қайга ўз бахтини судради, кетди,
 Айт, нега дардимиз тугамади ҳеч?
 Дунё қуламади биз айрилганда,
 Осмонлар силкиниб йиғлади биров.
 Мен сенга масрурлик тиладим унда,
 Сен менга ҳаловат тиладинг биров.
 Ҳаловат тиладинг уй эшигимга,
 Болам бешигимга,
 Набираси тиз устига чиққан
 Отаму онамга ҳам.
 Бир пайт сендан олдин ростимга чиққан,
 Сени мендан олган хотинимга ҳам...
 Истадим сўнги бор бошинг бағримга,
 Дединги, "Не керак, йўқ яхши эмас..."
 Йиғладинг, дедимки, "Кўйинг, йиғлама"
 Дединги, "Бу ёмғир. Кўз ёши эмас..."

Бу учрашув – сўнги учрашув, яна,
 "Бугун айриламиз" дея келгансан.
 Бас, нега мен ила сўнг айрилиққа,
 Энг гўзал кўйлагинг қия келгансан.
 Айт, нега чиройли эдинг у дамда?
 Бу ҳақида қанча ёзим, билмайман.
 Эҳтимол, сўнги бор менинг ёдимда,
 Гўзал қолмоқмиди орузинг, билмайман.

Бир севги гам томон қайрилди у кун,
 Ёмғир тўхтаб, булут югуриб кетди.
 Бир қиз-ла бир йигит айрилди у кун,
 Ҳар бири ҳар тараф юз буриб кетди.

У қиздан гўзал қиз топилмас бошқа,
 Дуннинг бошқа удек йигити йўқдир.
 Аммо, бу дунёда бахтли бўлмоққа,
 Энди ҳеч бирининг умиди йўқдир...

 Бўш қолди дунёнинг сен бўлган ери,
 Дунёнинг сен бўлган еридан энди
 сөн бўлган еридан энди
 Ҳозлана-ғозлана мошинлар ўтар,
 Нозлана-нозлана хонимлар ўтар,
 Ёшлар ўтишади
 тушуриб сигарет қолдиқларини.
 Дунёнинг сен бўлган еридан фақат
 мен ўта олмаман.

Бош олиб кетаман кечалар билан,
 Узун йўллар билан, кўчалар билан,
 Дунёнинг сен бўлган еридан шундай

бош олиб кетаман,
 кетолмайман ҳеч.
 Эртага тугилар сахар янгидан,
 баттарроқ сўкилар қизил тонг ери.
 Бутун ер юзининг ҳар тарафидан
 кўринар дунёнинг сен бўлган ери.

Дунёнинг сен бўлган ерига бир кун
 ёғиш ёғажак.
 Оқшом кўйлагига, хуркиб-уялиб
 келганча остона кутарсан мени,
 ҳамда ёна-ёна кутарсан мени.
 Кўшилиб йиғларсан ёган ёғишга,
 Қўлимдан не келар?
 Мени бағишла!...

На сен тинажаксан, на ёмғир тинар,
 ёмғирга кўшилиб оқарсан тинмай.
 Йиғлай-йиғлай охир бу ёз кечаси
 эриб томчиларга боқарсан тинмай.
 Қарасам кўрқаман
 ёган ёғишга,
 Ҳеч йиғлай олмаман...
 Мени бағишла!

*кечир

 Бироз узун кечди умрим, дейсан жим,
 айтасан: дўстлар ҳам зерикди бироз...

Мени тўйдирмоқдан чарчади дунё,
 Чўраги чарчади, суви чарчади.
 Мени кездирмоқдан безди йўллари,
 Кўзимга боқмоқдан кўзи чарчади.
 Истаганлар истамоқдан чарчади,
 Чарчаганлар чарчамоқдан чарчади, –
 Бироз узун кечди умрим, дейсан жим.

Йўллар оёқларинг остидан қочар,
 Айтларлар сабаби
 бунчалик бўлмас,
 Шоирнинг матлаби бунчалик бўлмас,
 Дўстлар ҳам бирма-бир боқар юзимга.

Қанчалик дўстим бор,
 шаҳарга тўла,
 Кўпининг юраги қаҳрга тўла,
 Қон-у қариндошдан
 ўзгадан кечиб,
 Бахтидан, ўзидан, кўзгудан кечиб,
 кўпи йиғламоққа баҳона излар.

Оз қолди, жуда оз, сабринг дейсан сен,
 Дўстлар, кутинг, кетар куним ҳам келар.
 Нега кучим етмас ҳам,
 қўлга қора боғлатмоққа,
 дўстларни йиғлатмоққа,
 албатта, кучим етар...

Фақат, менинг кучим етмайди, на қилай ахир,
 на қилай ахир бу қисмат, –
 кучим етмас бу дунёдан кетмоққа.
 Бу дунё – Дарбанд қалъаси,
 На йўли бор, на дарвозаси,
 Қардошим, отам боласи,
 кучим етмас бу дунёдан кетмоққа.

Йиғиб кучоғимга
 турфа-турфа гулларни,
 Олпоқ булутларни сочиб бошимдан,
 Дарёни сув олар кўзим ёшидан,
 Игна билан гўр қаза-қаза,
 Тиззамдан ер бега-бега,
 Алдадим умримни ўттиз ёшимдан, –
 кучим етмас бу дунёдан кетмоққа.

Ортимда оғиз эканлар,
 Шоирларнинг эҳсонини еганлар,
 Шоир одам
 эрта ўлар, – деганлар,
 Шоир бўлмоққа ҳеч кучим етмайди,
 Ўлдир мени, ўлмоққа етмас кучим,
 кучим етмас бу дунёдан кетмоққа...

БИР СИҚИМ ТУПРОҚ

Ортимдан қувади бир сиқим тупроқ,
 Бўйим ўлчовида улғаяди у.
 Айрилиб қишлоқдан ой нури ила
 Қўрбақа сас тўла оқшомларидан,
 Серфайз уларидан, одамларидан
 Ортимдан қувади бир сиқим тупроқ.

Поездда, ул овда
 Хотиржам бўлполмас Бинафша бувим,
 Шаҳарга келмоққа,
 мени кўрмоққа,
 Кўнгли гўбор тўла Бинафша бувим
 Бир сиқим тупроқнинг изига тушар
 Югурар, югурар, етмоқмас биров.

Ўша сиқим тупроқ кезар шаҳарда,
 Мени ахтармоқдан
 безар шаҳарда.

Ромиз РАВШАН,
озар шоири

Ўрқин рекламалар тешар кўзини,
 Йиғламоқ истар-у
 йиғлай олмайди,
 Ахирги ўзини сақлай олмайди,
 Равон кўчаларнинг
 Кумуш асфалтига отар ўзини,
 Бетонлар остига отар ўзини...

Ортимдан қувади бир сиқим тупроқ, –
 Кошки топса эди бу кундан мени.
 Бу шаҳар оралаб
 Айро қўймасмиди ўзидан мени.

Тунлари бир сиқим тупроқим узра
 Бир дарахт экардим,
 бир уй қурадим,
 Келин келтирдим қишлоғимиздан...

 Булут каби ўлмоқ,
 бир ёз ёғишида.
 Умид каби ўлмоқ –
 бир қиз боқишида.

Бир ел қанотида
 япроқ каби ўлмоқ.
 Бир қабр олдида
 тупроқ каби ўлмоқ.

Бир гул каби ўлмоқ –
 бир гулдон ичида.
 Булбул каби ўлмоқ –
 бир ҳижрон ичида.

Бир сас каби ўлмоқ –
 бир кар қулоғида.
 Бир сўз каби ўлмоқ –
 бир лол дудоғида.

Кундан-кунга ўлмоқ,
 қайта-қайта ўлмоқ,
 ўлиб ҳам тирилмоқ,
 сўнгра яна ўлмоқ...

 Мени олди сендан, кетди бу поезд,
 Осмонда бир ҳовуч тутун хат қолди.
 Соҳингда қўлимнинг қолди тумори,
 Кафтингда қўлимдан иссиқ тафт қолди.

Боқма, бу поездлар ҳорғунча, боқма,
 Боқма, икки кўзинг толғунча, боқма,
 Қошларинг остида жуфт япроқ каби
 Кўзларинг бемажол сўлғунча, боқма.

Олисдан, яқиндан ўтар бу поезд,
 Оқшом тушоҳиндан ўтар бу поезд,
 Қулсанг, кулгуйингни симирар албат, –
 Оқ чексанг, оҳингдан ўтар бу поезд.

Мен кетдим, ўрнидан жилмади дунё,
 Дунёнинг кузаги, баҳори қолди,
 Кафтингда қўлимдан қолди иссиқ тафт,
 Соҳингда қўлимнинг тумори қолди.

**Озар тилидан
Раҳмат БОБОЖОН таржималари**

"Кўнгли вайрон бўлиши учун
тақдирнинг ожизгина зарбаси кифоя."
С. ЦВЕЙГ.Ўтқир ҲОШИМОВ (1941–2013),
Ўзбекистон Халқ ёзувчиси

Тишлари тўкилган кемшик бола эдим. Соё
 буйидаги ўтлоқ биз – болаларнинг "катта
 еримиз" эди. Ҳар куни эрта билан ойим чий-
 духоба шимимнинг чўнтагига яримта зогора,
 бир бўлак қайнаган лавлаги солиб берарди-
 да, шохсиз, ювош эчкимизни етаклаб "кат-
 та ер"га жўнардим. Овози дўриллаб қолган
 Меливой кўк кўзни айтмас, ҳаммамиз ёш
 болалар эдик. Ўтлоқ ёнидаги икки туп азим
 тол бизнинг овуноғимиз эди. Баҳор келиши
 билан болалар тол новдаларидан хўштак
 яшашар, қизлар бўлса баргак тақиб, дарахт
 соясига черта ўйнашарди.
 Бир куни орамизга янги меҳмон – Ҳалима
 деган қизча қўшилди. Унинг қишлоғимизга
 келганини ҳаммадан аввал мен билдим.
 Кечкурун ойим дадамга айтган гапини эши-
 тиб қолгандим.
 – Ҳақим сассиқ шаҳарга бориб қизини то-
 пиб келибди. Хотинининг бошига итти кунини
 солибди. "Узинг-ку, шармандалик қилдинг...
 Майли, сен ўша топганинг билан бўлавер.
 Менга қизимни бер", дебди...

Ҳақим сассиқ урушдан келгач, полизда
 бригадир бўлиб ишларди. Мен уни ёмон
 кўрдим: бир марта эчким полизига кириб
 кетганида мени икки турсаки урган. Ойим-
 нинг гапидан ҳеч нима тушунмаган бўлсам
 ҳам, Ҳақим сассиқнинг қизини кўргим келди.
 Эртасига кўрдим ҳам...

 Ўша куни эрталаб момақалдирик бўлиб,

жала куйгани эсимда бор. Ойим одатдагидай
 эчкининг елин қопини боғлаб (бўлмаса, бо-
 ласи эмиб кўярд) арконни қўлимга тутқазди:
 – Яхшилаб тўйғи!
 "Катта ер"га етиб келгунимча ҳаво
 чарақлаб очилиб кетди. Эчкининг арконини
 ечиб, молларга қўшиб юбордим-да, тол таги-
 да тўдаланиб турган болалар ёнига келдим.
 Ўртада урушда ўлган дадасининг катта-
 кон беқасам чопонини кийиб олган Меливой
 ёнбошлаб ётар, яланг оёқ болалар унинг
 атрофида ўтириб олиб нимагадир хоҳолаб
 кулишарди.
 – Ҳақим сассиқнинг қизини кўрдимми,
 Анвар? – Меливой яқин келишим билан
 дўриллаб сўради. Кейин қўлидаги тол ёғоч
 билан имо қилиб кўрсатди. – Дадасига
 ўхшаган дароз экан.
 Болалар тагин бараварига кулиб юбориш-
 ди. Толнинг панасида турган новча қизалоқни
 энди кўрдим. Унинг катта-катта кўзлари
 маъюслик билан жавдирар, нима қилишини
 билмай, қалишининг учи билан майсаларни
 эзгиларди.
 Меливойдан ҳаммамиз кўрқардик, у ҳеч
 кимни аямасди. Лекин ҳозир у қизни масҳара
 қилиши алам қилди менга.
 – Дароз бўлса, сенга нима? – дедим ала-
 мимдан чийиллаб.
 Ҳалима ялт этиб менга қаради-ю, инда-
 мади. Меливой бирпас бақрайиб турди-да,
 таёғининг учи билан сой томонни кўрсатди.
 – Бор, буқамни қайтариб кел! Сеннинг га-
 линг келди.
 У ҳар доим молини бизларга
 қайтартирарди. Нимагадир бу сафар
 ўжарлигим тутди. Соё буйига тушиб кетган
 қора буқага қараб кўйдим-у:
 – Ўзинг қайтар! – дедим.
 – Шунчами? – Меливойнинг кўк кўзлари
 олайиб кетди. Ирғиб ўрнидан турди-ю,
 қўлидаги таёқни баланд кўтарди. Ҳозир ел-
 камга калтак тушишини билиб, кўрқувдан
 кўзларимни юмиб олдим. Аммо калтак теги-
 мади. Бир маҳал кўзимни очиб қарасам, Ҳалима
 таёқни ингичка тиззасига тираб, синдирапти.
 – Бузуқнинг боласи! – деди Меливой унга
 қараб.
 Ҳалиманинг лаби пирпираб, йиғлаб
 юборай дейганидан бу ёмон гап эканини
 тушундим.
 – Ўзинг бузуқнинг боласи! – дедим бақриб.
 – Кўк кўз! Кўк қарга!
 ...Ўша куни "катта ер"нинг хўжайини – Ме-
 ливойнинг буйруғи билан "қиз бола" деган
 лақаб олдим. Эчкимни ҳам сойнинг нариги
 бетида боқадиган бўлдим.

 Болалар орасига қайтгим келарди-ю, "кўк
 қарга"дан кўрқардим. Фақат бир нарсага хур-
 санд эдим: Ҳалима ҳам ола сигирини мен бил-
 лан бирга боқарди. Кейин билсам, у мендан
 уч ёш катта экан. Кун буйи иккаламиз чиллак
 ўйнардик. Ҳалима бу ўйинда ўғил болалар-
 дан қолишмасди.
 Ёзда тагин бир одат чиқардик. Ҳар куни

пешинда соё буйида олов ёқиб, қўрига ик-
 китадан картишка кўмиб ейдиган бўлдик.
 Бир гал у, бир гал мен уйдан картишка олиб
 келардик.
 Чўгга қоп-қорайиб пишган картишкани шо-
 ша-пиша артиб, оғзимиз куйишига қарамай
 еб олишдан лаззатлироқ нарса йўқ эди бизга.
 Ҳеч эсимдан чиқмайди. Бир куни ўша
 тотли тушликни еб бўлиб, майсалар устига

кўзлари жиққа ёш эди.
 Нима қилишимни билмай, доврираб
 қолдим.
 – Йиғлама, – дедим ялиниб.
 – Йиғламаги-ин...
 Ҳалима қўлидаги "ажина ковуш"ни
 улоқтириб юборди-да, қизил чит кўйлагининг
 этагини қайириб, кўз ёшини артди.

**ХУРКИТИЛГАН
ТУШ**
Хикоя

чалқанча ётиб олдим. Тубсиз осмоннинг бир
 чеккасида кўпикдай оппоқ булутлар оҳишта
 сузиб юрар, баланд-баландларда жажжиги-
 на бир тўрғай турган ерида типирчилаб, шо-
 дон сайрарди...
 Ҳалима ёнимда ўтириб олиб, ўтлардан "ажина
 ковуш" тўқир, узун-узун бармоқларининг
 шунчалик чаққон ҳаракат қилишига ҳайрон
 қолардим. Бирпасдан кейин у ингичка, паст
 товушда ашула айта бошлади.

"Очил-очил оқ тошлар-а...
 Мен онамни кўрайин-а...
 Дийдорига тўяйин-а..."

Унинг секин хўрсинганини эшитдим. Зум
 ўтмай яна қайтарди.

"Ойижоним...
 кўрайин-а
 Дийдорига..."

Кейин бирдан жим бўлиб қолди. Аллани-
 мадан кўрққандай, секин бошимни кўтариб
 қарардим. Ҳалиманинг катта-катта, қоп-қора

Ҳалима аввал менга, кейин дадасига қараб
 кўйди.
 Ҳақим сассиқ қизариб кетган кўзларини
 менга қадаган эди, ургани эсимга тушиб кет-
 ди. Ушанда ҳам кўзлари шунақа қип-қизил
 эди.
 Бирдан Тўлаш ака оғзини катта очиб, хо-
 холаб кула бошлади. Яккам-дуккам тишлар
 орасида ярим чайналган оппоқ босволди
 бўлаги кўринди.
 – Сассиқ! – деди у оғзини тўлдириб. –
 Тўйни бошлайверсанг ҳам бўларкан. Мана,
 куёв болаям тайёр. – Кейин яна хоҳолаб
 кулди.
 Ҳақим сассиқ лабининг бир чеккаси бил-
 лан илжайиб кўйди. Ҳайрон бўлиб, Ҳалимага
 қарардим. У ҳам кўзлари жавдираб, атрофга
 аланглар, ҳов ўшанда – Меливойдан сўкиш
 эшитганда қандоқ қилган бўлса, ҳозир ҳам
 ўшандай, қалишининг учи билан ер чизарди.
 Тўлатдан миямга бир нима урилгандай
 бўлди. Улар мен билмайдиган, ёмон бир
 нарса тўғрисида гапиршаётганини тушуниб
 қолдим. Секин бурилдим-у, йиғлаганча чопиб
 кетдим. Катта-кичик қовунларни босиб, пуш-
 талар устидан сакраб-сакраб борарканман,
 елкамдан оғир бир нарса босиб тушаётганини
 анчадан кейин билдим. Бошоқ тўла хал-
 там экан. Уни ҳам улоқтирдим-у, соё буйига
 югурдим.
 ...Ақлимни танганимдан кейин билсам,
 мен ширин, беғубор туш кўраётган эканман-у,
 Тўлаш бир оғиз гапи билан устимдан муздай
 совуқ сув қуйиб, уйғотиб юборган экан. Мен
 бўлсам мана шу туш узоқ, жуда узоқ давом
 этишини хоҳлардим. Ўша-ўша Ҳалимани
 бошқа кўрмадим, нимагадир кўришни
 хоҳламадим ҳам. Кейин эшитсам, шаҳарга –
 ойсининг ёнига кетиб қолибди.

 Кеча панорама кинотеатри ёнида
 Ҳалимани кўриб қолдим. Агар ўзи чақирмаса,
 танимасдим. У йўлқадан қоляска етаклаб бор-
 радди. Қизик, Ҳалима мени қандай танигани-
 га ҳайронман... Арғувон тагидаги скамейкада
 ўтириб гаплашдик. Ҳалима турмуш қурибди.
 Эри аспирант, ўзи врач экан.
 – Бу – иккинчи ўғлим, – деди у аравачада
 ухлаб ётган ширингина чақалоқни кўрсатиб.
 Анчагача жим ўтирганимиздан кейин се-
 кин хўрсинди.
 – Қандоқ яхши опа-ука эдик-а... Қаранг, ўн
 олти йил ўтиб кетдиби.
 Мен уни сизлашни ҳам, сенлашни ҳам бил-
 лолмай иккиланиб қолдим.
 – Ҳалиям кўрға кўмилган картишкани яхши
 кўрасизми? – дедим анчадан кейин.
 – Ҳалиям ёш боласиз-а, Анвар... – у кулди.
 Бу ўша – ўзимга таниш, опаларча меҳрибон
 кулги эди.
 Юрагимнинг бир бурчида соғинч туйғуси
 жўш уриб кетди. Рост-а, қандоқ опа-ука
 эдик-а!.. Тўлаш ака ўшанда нимагаям шунақа
 деди-а?

– Дада, бизгаям қовун берасизми? –

Ўқин борсан, садо берар, инграр жон

Кўлимда Китоб бор
Муқаддас Калом,
Оятлар тартиби инжу мисоли.
(Бир жойга борилса, берилар салом,
Шудир янги уйга кирганнинг холи)

Очаман, биринчи инган сўз – “Ўқи!”
Бош учимда турар бир дунё китоб.
Ер қозиги тоғлар эмас, йўқ, йўқ, ул
Китоблардир, хор бўлса, дунё – хароб.

Ҳабасдир китобни хорламоқ, ёқмоқ,
Жаллодлар, китобни османг дора-да.
(Бошимда фикр бор китоблар ҳақда,
Китобда фикр бор бошлар борада).

Тушунарли тилда минг-минг асарлар,
Бўш турган жой учун тилмочлар керак...
(Тинчлик борми менга бу дардисардан?!)
Нари суриб қўйсам, юрмаса юрак.

Яна ўнлаб тилни билиш уқубин,
Жойлаштираман нақ юрагим ёнинда.

Кечалари гаров қўйиб уйқуни.
Ўн тилда ўқисам, қолса ёдимда.

Ишонмадим тилмочларга мутлақо,
Замонга мос сўзлар танлар атайин.
Ямоқ солиб, чизиб-бузиб, устидан
Куладилар, ҳақиқат шу – айттайин.

Кўлимда китоб бор,
Ўқилган аввал,
Ёпилар устимга дарвеш жандаси,
Тингласам, эшитилар гўё галаён.
Базмчилар, шайтон, арвоҳ-жин саси.

“Жинлар базми”нинг асл нусхасин
Ўқиб кўриш учун, ўзбек тилини
Ўрганаман, бу китоб жуда гуссалли-
Эй шезьрият, эй қиссалар, сўзланг улимни.

Ўқиб, жинлар феълин англай бошладим,
Нима эди, яъни Хива, Бухоро –
Юзин йўллади сизга, қисматдошларим,
Дуосин йўлади битта фуқаро.

Мен аммо дунёда – даллихонада,
Китоблардан шифо топдим руҳга ҳам.
Бизни халос этди ғамдан орада,
Хабар берган шудир, зотан, Нухга ҳам.

Кўлимда Китоб бор, охириги сура –
“Одамлар”, ва “Жинлар ўйини!”
Китобни ўқисанг сўнги кунгача –
Кўрасан ҳаёт ва улим рўйини...

Икки дунё эшигига осмоқ-чун,
Керак бўлса сиғар, Юқорига ё,

У Китобни – жойлашмаган осмонга –
Жойлаб икки сўзи: “Ўқинг, одамлар!”
деб ёзардим мен мингларча тилда.
Бўйнимда тумор бор тиллодан мана,
Икки сўз мазмуни, юрагим, тингла!
У: “Ўқинг, одамлар!” У: “Ўқи, инсон!”
2021 4 март

“Кетар бўлдим, хуш қол, гўзал Шерғози”
Махтумқули Фирогий.

Фирогийнинг оёқ изи – бир маржон,
Юраверсам, топарманми – оғир ғам?!
Яқин борсам, садо берар, инграр жон,
Беҳаловат менинг етим қовурғам.

Кубро каби Кўҳна Урганч бошига,
Агар чиқсам, кўринарми Шерғози?
Сасим кўшиб дарвешлар кўз ёшига,
Ўйин тушсам, ким дуоғуй – ким қози?

Гўё Шарқдан чиққан ойжамоп мисол,
Ўтирарсан гумбазларни эркалаб.
Сахар пайти эсган бамисли шамол,
Узуқ-юлуқ саслар кепар эрталаб.

Ёки ўйлаб топиб фитна фасодни,
Тусиқ қўярларми?
Ҳавас ҳақиқатга
Эврилари ми?
Ҳар тунги зикрда
“Ху-Ҳақ”ни эмас, “Хива” сўзини айтиб,
Кўкка учсам ўн кўлимни кўтариб,
Чап кўлимни кўйиб турсам ерга мен.
Маржон тақиб томмирига диммининг,
Тасбеҳ айтсам, топиларми дарағи?

Ўразмурот МУРОДОВ,
туркман шоири

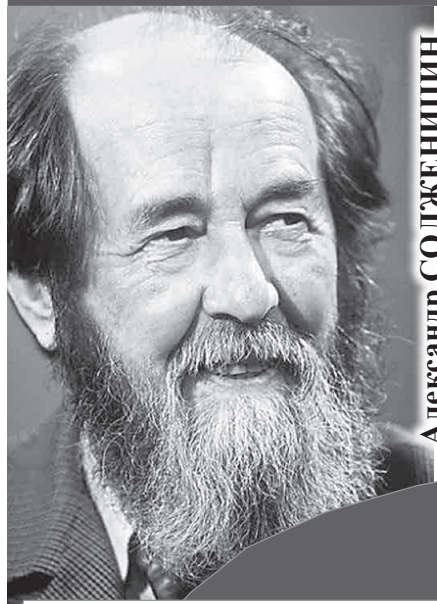
Ё кўшилиб арғимчоқ турналарга,
“Қий-қув” демай, “Хива-а” дея чақирсам,
Кўниш учун жой бормикан ёнинда,
Йул берарми анав соқчи аскарлар?!

Шерғози,
Унинг оёгин
Тавоф қилажакман
Устозим!

2021 йил 24 феврал.

Баҳодир КАРИМ таржимаси

Ҳасса судраб борсам – дарвеш таёгин,
Юрақдаги ғам-гуссани айтишга,
Пир борми,

Александр СОЛЖЕНИЦИН
(1918–2008), рус адаби

ўрмонга
жўнайдилар.
У ерда дам
олиб, Лев Толс-
тойнинг “Уруш
ва тинчлик” ро-
манини ўқишади.
Александрнинг
ўз маъшуқасига
ҳар хил турдаги
гуллар, китоблар
совға қилишни яхши
кўрарди. Бу ҳақда На-
талья шундай ёзади:
“Ҳаётимиз гўзал ва тинч

рўйхат

орқали ола-
ган нарсаларини
Александрга жўнатиб тура-
ди. Ушанда Наталья Рязань
қишлоқ хўжалик институтида
кафедра мудири бўлиб иш-
ларди. Наталья бу ҳақда шун-
дай эслаганди. “Александр
жўнатмани олганидан сўнг
шундай ёзади: “Наталья
сен мени ҳаётимни сақлаб
қолдинг. Нафақат ҳаётимни,
ўзимни ҳам асрадинг!”

Наталья, шундай қилиб, ўз
севгилисини ўттиз уч ёшгача
сабрсизлик билан кутиди. Аммо
Александрнинг келиши аниқ
бўлмагани учун ўз ҳаммасини
Всеволод Сапов деган киши
билан тақдирини боғлади.
Александрнинг қамоқхонадан
қачон қайтишини ҳеч ким
билмасди. Узоқ йиллик азоб-
уқубатлардан кейин Наталья
Сапов билан бир умр бирга
яшашга ҳам рози эди. Бироқ
унинг ҳаётига яна Александр
қайтади. Кейин улар бирга-
лиқда Рязанда тинчгина яшай
бошлашади. Наталья ўзининг
севгилиси қайтганидан ғоятда
севинади. Энди ҳаммаси ўз
изига тушишига бутун юраги
ва қалби билан ишонади. Биз
энди бахтли ҳаёт кечирамиз,
деб ўйлайди. Александрнинг
ижодий ҳаётига тўла-тўқис ки-
риб кетади. Наталья севгили-
сининг машинкачиси, кейин
котибаси бўлади. Александр
ҳам ўз ҳаётини мамнун эди.
Наталья билан умрининг охи-
ригача яшашга ваъда беради.

Бироқ ҳаёт бошқача экан-
да. Базьиди инсонга ўз
ҳукмини ўтказаркан. Алек-
сандр Наталья Светлова
исмли аёлни севиб қолганини
хотинидан бир йилгача яши-
риб юради. Улар бирга дам
олишга кетишганда Светло-
ва ҳомилдор бўлиб қолади.
Дунёнинг ишлари қизиқ-да.
Александр қирчиллама йи-
гитлик даврида фарзандсиз
яшаганди. Энди 50 ёшга кир-
ганда фарзандли бўлиш ара-
фасида эди. У энди ҳаётга
бошқача назар билан қарай
бошлайди. У ҳамма нарсани
унутади.

Наталья жуда қийин
аҳволда ҳам сеvimли ин-
сонидан, ҳам ишидан ай-
рилади. Шу воқеа бўлиб
ўтгандан кейин бир
йилдан сўнг Алек-
сандр ажралиш
ҳақида сўз очади.
Улар шу даврга-
ча бирга яшаб
келишади. Шун-
дан сўнг судга
югур-югурлар

ДАРЁ ТУБИДАН САТҲИГАЧА

Масал

Нобель мукофоти соҳиби, дунёга машҳур адиб Алек-
сандр Солженицин 1940 йилнинг 27 апрель куни ўз сев-
гилисининг суратига: “Сен ўз тақдирингни боғлаган
инсонни ҳар қандай шароитда ҳам сева оласанми?” –
дея ёзганди. Александр Солженицин Наталья Решетов-
ская исмли қизни севиб қолади. У ўз маҳбубасига ана шу
сўзларни ёзиб қолдирганидан сўнг орадан 61 йил ўтди.
Қиз эса бу суратдаги сўзларни умр бўйи эслаб юрди.

1936 йили Александр На-
талья билан танишишади.
Йигит ўз суюқлисини “На-
ташенька” дея эркаларди.
Қиз эса Александрни “Саня”
деб атарди. Ҳар иккаларини
битта жойда – Ростов уни-
верситетинида ўқишарди. Улар
яқин дўст, маслақдош эди-
лар. 1938 йили йигит қизни
шаҳар айланишга таклиф
этади. Шаҳар айлана туриб,
Александр қизга дил изхори
қилади. Қиз эса қутилма-
ган бу таклифдан аввалига
эсанкирайди, кейин
ўнғайсизланади. Нима
деб жавоб беришини
билмайди. Ўйлай-ўйлай
эртаси куни розилигини
билдириб хат юбо-
ради. Шундан сўнг
йигит ўзида йўқ хур-
санд бўлиб қизнинг
уйига боради. Улар
жуда хурсанд ва бах-
тиёр эдилар. Келажак
ҳақида ширин-ширин
хаёл сурадилар.

Кейин тўй-
лари бўлиб
ўтади. Ёш-
лар асал
ойини Тару-
се шаҳрида
ўтказишади.
Бироқ бу
қувонч узоқ-
қа чўзил-
мади. Алек-
сандр оғир
касал бўлиб
қолади. Ши-
фокорлар
уни тинчроқ
жойга бориб
дам олишни
маслаҳат
беришади.
Шундан
сўнг улар

бошланганди. Лекин уруш
ҳаётимизни заҳарлади”.

Шундан сўнг узоқ кутиш-
лар, ҳижрон дамлари бош-
ланди. Уруш бошлангандан
сўнг Александрни соғлиги
туфайли армияга олишмади.
Уларни Ростов вилоятидаги
Морозов шахрига ўқитувчи
этиб жўнатишади. Аммо
Александр барибир фронтга
кетади. Эр-хотин бир-бирсиз
туролмайди. Александр нима
бўлганда ҳам Натальяни
фронтга қақриб олади. Маъ-
лум муддатдан сўнг Наталья
урушдан уйига қайтиб келади.
1945 йилнинг январигача
Александрдан хат-хабар ке-
либ туради. Ундан сўнг эса
ҳеч қандай нома келмайди.
Манзили ўзгаргани хусусида
ойнахат келади, холос. Алек-
сандр ўн йилга қамалади. Бу
Наталья учун оғир жудодик
эди. У бу кўргуликка қандай
чидайди? Уларни боғлаб ту-
радиган фарзанд йўқ. Бироқ
ноилож чидашади. Александр
Москва қамоқхонасидалиги
даврида Наталья ҳар ҳафта
бориб кўрарди. Эки-
бастуз лагерига
ўтказилгандан
кейин Алек-
сандрга йили-
га иккита хат
ёзишга рухсат
беришади. Бироқ
учрашишга ҳеч
қандай рухсат
э т и л м а й д и .
Аммо ҳар ойда
жўнатмалар юбо-
риш мумкин эди.
Ўша йилла-
ри ҳамма нарса
рўйхат орқали
бериларди. На-
талья ана шу

бошлана-
ди. Кейин Алек-
сандр илтимосидан
сўнг ҳеч қандай қўйди-
чикдизис ажралишади.
Наталья ажримдан
сўнг Борзовқадаги дала
ҳовлиларига боради. Уша
ерда ўз муҳаббатини
кўмади. Дала ҳовлидаги
ёноқ тагини кавлаб,
Александр совға қилган
суратни целлофан
қоғозга ўраб кўмади-да,
ажрашган кунини – яъни
1972 йил, 22 июль, деб
ёзиб қўяди. Александрга
бу ҳақда ҳеч нарса де-
майди. Орадан анча вақт
ўтгандан кейин Александр
ёноқ тагини юмшата ту-
риб тасодифан суратни
топиб олади. Александр
Натальянинг бу ишидан
хайрон бўлади.

Орадан йигирма йил
ўтиб Александр хориж-
дан келгандан сўнг
Наталья ушбу сурат-
ни қазиб олади. Сурат
эса яроқсиз ҳолга ке-
либ қолганди. Шундан
кейин суратни йиртиб
ташлашади.

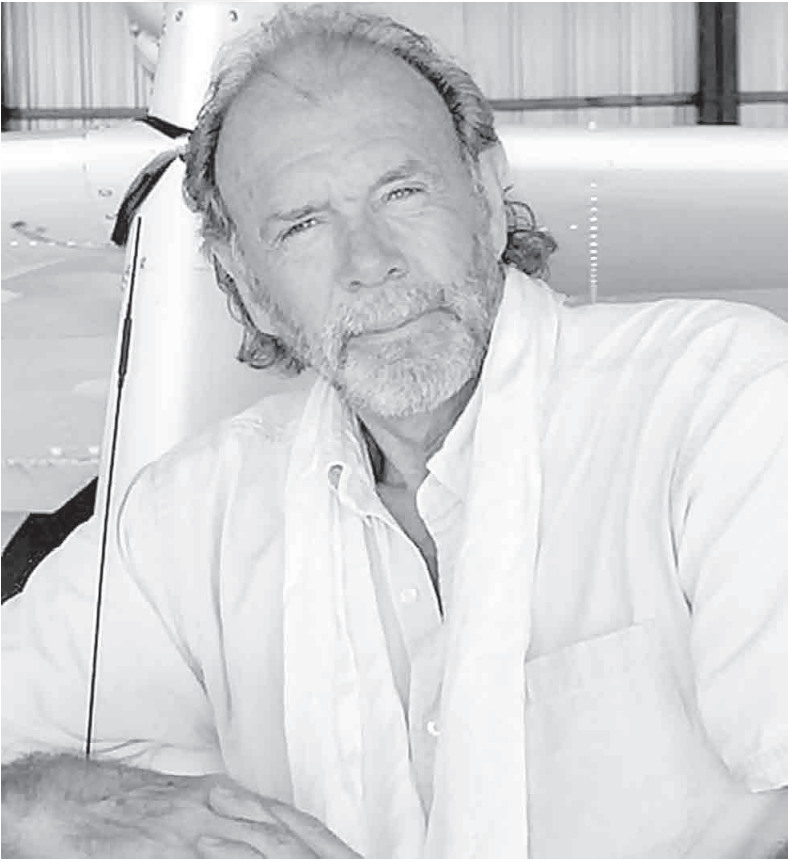
Наталья ҳаётнинг бу
аччиқ аламларига чидол-
май 18 дона уйқу дориси-
ни ичади. Аммо Худо уни
сақлайди.

Орадан қанчадан-қанча
сувлар оқиб ўтгач, Наталь-
дан, сиз ҳаётингиздаги бун-
дай қийинчиликларга қандай
чиддингиз, деб сўрашганда,
“Мен ҳаётимни иккига бўлдим.
Александр билан яшаган
давраларим ва ундан сўнги
умримни. Мен ҳозир ҳам унинг
севгиси билан яшайман”, – деб
жавоб берган экан.

Иzzат АХМЕДОВ
тайёрлади

Кўнлардан бирида митти
махлуқлардан бири шундай деди:
– Мен бир жойда биқиниб яшашдан
зерикдим. Токи ўз кўзларим билан
сув оқими қаерга оқаётганини кўрмас
эканман, ёрилиб кетаман. Меним-
ча, оқим қаерга қараб сузаётганини
ва бу тўғри қарор эканини кўнглим
сесяпти. Буни билишни истайман.
Ҳозир тош тагидан сирғалиб чиқиб,
сув оқимига ўзимни ураман. Майли,
у мени ўзига кўшиб, олиб кетсин.
Акс ҳолда, зерика-зерика ўлиб
кетаман.
Махлуқчанинг бу аҳмоқона га-
пига унинг қўшилари ҳақолаб ку-
либ юборишди.
– Нодон! Қани уянгдан
чиқа кўр-чи, аҳволинг нима
бўларкин? Ҳолингга маймунлар
йиғламасмикан кейин? Ахир, сув-
нинг шиддатини кўрмайсанми?
Сени тўнтариб-ағдариб, ўз қўйига со-
ла-сола ҳалок этади-ку? Нест-нобуд бўласан.
Ўлиб кетгандан кўра шу ҳолингга зериксанг ҳам,
яшаганинг маъқулмасми?

Қайсар махлуқ куйинган ҳаммаслақларининг
сўзини назар-писанд қилмай, ичига ҳам тўплаб,
ўзи қапишиб турган тошни қўйиб юборди-ю, уясидан
қалқиб чиқди. Шу оннинг ўзида сув оқими уни ўзи би-
лан тортиб кетди. Махлуқ ағдарила-тўнтарилла тош-

Ричард БАХ (1936),
америкалик файласуф ёзувчи

ларга, тўнкаларга ва бошқа нарсаларга урила-урила
сузиб кетди. Бир пайт у сув юзига қалқиб чиқди.
Сув тубидаги махлуқлар орасида ўзларига та-
моман бегона бошқа мавжудот ҳам яшарди. Унинг
кўзлари эркинлик истаб тегнага кўтарилган бояги
қайсар махлуқчага тушиб-ю, ҳайратдан қичқириб
юборди:
– Қаранглар! Мўъжиза! У учяпти! Қаранглар,
учяпти!

Эркинлик шабадасига тўйинган, қанотлар пайдо
бўлган бояги махлуқ ўз ҳамқишлоқларига қараб, хи-
тоб қила бошлади:
– Мен ҳамон сизлардекман, фақат қанотларга
эга бўлдим. Ариқ суви мени зулмат чоҳдан юзага,
ёруғликка олиб чиқишга кўмаклашди ва парвоз этиш
учун қанот берди. Демак, ниманики қилишга истаб
туғилган экан, шу ният учун курашиш лозим! Мен эр-
кинликка эришишни истагандим ва бунга тўла-тўқис
эришдим.

Сув остидаги махлуқлар бу сўзлардан бағоят таъ-
сирланиб, бирин-бирин ўз ковак ва тўйнуқларидан
чиқиб, сув сатҳи томон кўтарилла бошладилар. Улар
ҳам худди эрк ҳавосини туйган ҳаммаслақлари каби
эркинликка эришдилар ва парвоз қилиш учун қанотга
эга бўлдилар. Аммо ҳурлик шабадасини олиб келган
йўлбошчи, жасур махлуқ энди йўқ эди. У ўз ёронлари
учун эрксевар, жасур халоскорга айланди. Уни энди
мамнуният ва маъюс табассум билан эслашадиган
бўлдилар.

Умид АЛИ таржимаси

МУБОРАК ДУШАНБА

Ҳикоя

шевский – олиб келардим, эвазига ўша-ўша “ташаккур” ва иссиқина қўл. Бъэзидда пальтомни ечмасдан ёнига чўқиша ҳам муяссар бўлардим. “Негалигини билмайман-у, – дерди у ўйчанлик ила, қундузёкамга назар ташлаб, – аммо-лекин ўзинг билан ховлидан хонага олиб кирадиган қиш хавосидан дилим яйрайди...” Афтидан, унга ҳеч нарса керак эмасди: на гуллар, на китоблар, на тушлик, на театр, на шаҳар ташқарисидоги кечликлар. Барибир унинг севимли ва ёқтирмаган гуллари бўларди, олиб келган барча китобларимни хатм қиларди, бир кунда бир қўти шоколадни кўрдим демай паққос туширарди, тушлик ва кечлик борасида мендан қолишмасди, елимбалиқ шўрваси билан анжиргўмма, дўлпада қизартириб қовурилган булдурқ жон-дигли эди. Туриб-туриб: “Тушунмайман, одамларнинг жонига тегмасмикин-а, ҳар кун ошқат ейишинг керак”, – деб қоларди. Лекин ўзи тушлик ва кечликни сира қанда қилмас, москвача тутум билан овқатланар эди. Пурим кийим-кечакка, баҳмалга, шойи матоларга, мўйнага ўчлиги ойдаи равшан эди...

Иккаламизнинг ҳам еганимиз олдимизда, емаганимиз кетимизда эди, тўрт мучамиз бутун, навиқирон ва шу қадар кўркам эдикки, ресторани, концертларда ниҳоқлар бизни кузатиб қоларди. Камина Пенза губернасида туғилганман, лекин ўша дамлар негадир жанубликлардек истарали, хушсурат эдим, ҳатто “ортик даражада келишган” эдим – ўтакетган мажарчи биқи ва фаросатли бир машҳур актёр шундай деганди. “Ҳеч ақлимга сигдиролмайман, кимсиз ўзи, сицилияликми, нима бало?” – деб алқаганиди ўшанда актёр. Фельруйин ҳам жанубликларники эди, қачон қарама қаршибаҳор, жўшқин, ҳазил-хузулга мойил эдим. Менинг соҳибжамолимнинг юзлари бугдўйранг, сувсар мўйнаси янглиг майин, жилюкор сочлари эса зулуқдек қора, қаламқош эди, курсангиз, худди ҳинд гузали, дейсиз; ақиқ дудоқлари устига ним қора хатлар инган; сайрага қизганда, кўпинча ёқутранг баҳмал кўйлагига ва шунақа тўсдаги заррин илгалли туфлиги кийиб оларди (дурсад бўлса сипо кийиниб борар, Арбатдаги этмаслар ёмакхонасида ўттиз тийинга қўрин туғирарди); камина на хушчақчақ ва сергап бўлганим сари унинг дами ичига тушиб кетарди: ненидир тағига етмоқчи бўлгандек ҳаёлот оламига шўнғирди; бир қарасанг, қўлида китоб билан диванда ётган кўйи қошлари чиририлиб қолади: мен бунга кўт гувоҳ бўлганман, нега деганда, ҳар ойнинг уч-тўрт кунда умуман ташқарилмай, нуқул мутлолаа қиларди, мени ҳам давр ёнидаги оромқурсига ўтириб, жимгина китоб ўқиша мажбурларди.

– Бирам сергапсизки, питир-питир қиларасиз, – дея уришиб ҳам беради, – мана шу бобни тутатига қўйсизми-йўқми...

– Агар сергап ва жонсарақ бўлмаганимда, эҳтимол, сизни учратмаган бўлардим, – деб унга илк танишувимизни эслатиб қўяман: бир кун Андрей Белий маъруза ўқийётган бадий тўғаракка бориб қолдим. У ерда кўрган кўзни куйдир лобар сакханда гир-бир айланли ракс тушганча, қуйларди. Хандон отиб қулганимни қўриб, у юзида тушункисиз ифода билан ёнига ўтирган, кейин ўзи ҳам менга қўшилиб қулганди. Ушанда мен у билан илк бор чақчақлашганим.

– Барибир, – дейди у, – барибир бирпас жим ўтиринг, бирон нима ўқинг, жа бўлмаса, ана, тун бурқситинг...

– Жим туролмайман! Сизга бўлган муҳаббатимнинг қудратини тасаввур ҳам этолмайсиз! Кўнглингни йўқ сизнинг менда!

– Тасаввур қилмаман. Менинг кўнглимга келсақ, ўзингиз жуда яхши биласиз, бу дунёда отам ва сиздан бўлак яқиним йўқ менинг. Ҳар ҳолда, сиз менинг биринчи ва охири суюқлигимсиз. Камми бу сизга? Бўпти, бас қилайлик. Сизнинг ёнигизда бир сатр ҳам ўқиб бўлмайди, келинг, чой ичамиз...

Мен туриб чой қўяман, ёнқоқ ёғочидан ясалган жавондан финжон, ликопчаларни оламан, бирварақайига хаёлимга келганини гапирман:

– “Оловли малак”ни ўқиб бўлдингизми?
– Қўриб бўлдим. Шунақанги баландпарвозки, асти қўяверасиз, ўқсангиз, уят бўлади.
– Кеча нега бирдан Шалапинининг концертдан кетиб қолдингиз?
– Ерга урсанг, осмонга сапчийди-я. Иннакейин малласоч ўрисни умуман кўрган кўзим йўқ.
– Сизга ҳеч нарса ёқмайди ўзи!
– Ҳа, ҳеч нарса...

“Ажаб севги!” – деб ўйга толаман, то сув қайнагунча дераза орти манзараларига термуламан. Хонани гуллар иси тутиб кетган, бу ислар соҳибжамолимнинг ифориға уйқаш; деразанинг бир табақасидан олислаб ётган дарё ортида оқитмир-қўкиш азим Москва; чап қанотида Кремлнинг бир қисми кўзга ташланади, рўпарада маҳобатли Халоскор Исо оқариб кўринади, тилларанг қўббада чарх уриб айланаётган зочалар аксланади... “Ажаб шаҳар!” – деб ўйга толаман, – Охотний растаси, Иверский, дарвеш Василий, Спас-на-Бору, итальянча бутхоналарида, Кремль миноралари чўққисида ҳам қирғизча недир бор...”

Кунботарда келганимда, гоҳо у четларига сувсар мўйнаси тутилган шойи камзулда китоб ўқиб ётган бўларди, “Астраханлик знамдан мерос”, деб камзулини мақтаб қўяди. Нимкоронғуда унинг ёнига чўкиб, қўллари, оёқларига лаб босаман... У ҳам миқ этмас, қаршилиқ қилмасди. Бундан руҳланиб, унинг қайноқ дудоқларини излайман. Ўзимни бошқаролмай қолганимни сезиб, мен у билан итариб, ўтириб оларди-да, чироқни ёқимини сўраб, хобгоҳига кириб кетарди. Чироқни ёқиб, пианино ёнидаги айланма курсига ўтириб, оташ бўлиб ёнаётган эҳтиросларимга сув сепаман. Чорак соатлардан сунг у хушқисидан гўё бундан олдин ҳеч нима бўлмагандек, боқибегам ҳолда эгнига кўча кийимини олиб чиқарди.

– Қаёққа борамиз? “Метропол”гами?

Бутун оқшом ағ-багдан, ёт-бегоналардан валақлашардик. Орадан кўп ўтмай турмуш қилиш ҳақида гап очганимда, озгимга урди:

– Асло, хотинликка ярамайман. Ярамайман...

Бундан аза очиб ўтирмадим. “Кўрамиз!” – дедим ўзимга ўзим, фикри узғаришига илинқланиб. Шундан кейин никоҳ-пихоҳ ҳақида сўз очмадим. Бир томонлама муносабат билан тўйиб кетар-

дим, аммо барчасини вақт ҳўқмига ташлашдан ўзга чора ҳам топилмасди. Бир кун ошқом маҳали унинг ёнида ўтириб, бошимни чангалладим:

– Йўқ, бунақаси кетмайди, сабр қосам тўлди! Меним, ўзингизиям азоблашнинг нима кераги бор? Чурқ этмайди-я.

– Нима бўлгандаям, бу севги эмас асло...

У эса қоронғуликдан хитоб қилди:

– Балким. Муҳаббат нелигини ким билади?

– Мен, мен билман! – ҳайқирдим. – Кун келиб сиз ҳам севги, бахт шаробидан сармаст бўлишингизни кутавераман!

– Бахт, бахт... “Бизнинг бахтимиз бамисоли галвирдаги сув, бутирсанг – тўлади, кўтарсанг – ҳеч нарса бўлмайди”.

– Нима деганингиз бу?

– Платон Каратаев Пьерга шундай деганди.

Қўл сиплатдим:

– Ўргилдим шарқона донишмандликдан!

Кейин бутун оқшом Бадий театрининг янги спектакли, Андреевнинг янги ҳикояси ҳақида валдираб ўтирдим... Чанада силлиқ мўйнали пустинчасини ушлаб жилс ўтирганим, сўнгра “Аида”даги марш куйи остида гавжум ресторанига қўл ушлашиб кирганимиз, ёнида ўтириб ёб-ичганим, ширин овозини эшитганим, бир соатча олдин бол олганим – лабларини қўриб турганим учун ҳам шўр қилсам бўларди. Ҳа, ўпдим, деб хаёли қиламан, ол лабларига, ёқутранг баҳмал кўйлагига, ўрмовига манўн боққанча, “Москва, Астрахань, Форс, Хиндистон!” деб ўйлаганча, сочларининг хушбўйидан сармаст бўламан.

Шаҳар ташқарисидоги ресторанида кечлигимиз ниҳоқлаб қолганда, атроф тамаки тутунига тўлганда, мохорам мени алоҳида хўжрага сўраб, лўлиларни қақришни сўраб, лўлилар ҳам атай қилгандек бетакаллфларча шовқин-сурон солиб қиришарди: хор бошида елкасига кук тасмали гитара илиб олган, башараси сувга буккан кишиникидай кўкариб кетган, тап-тақир бош, тикёқ, бурмабел, ўқали қалта камзулдаги лўли, унинг ортидан эса дўнғпешана, кокиллари мўйи босган лўли аёл кириб келади ва варанглайти ашулани бошлайди... Маҳбубам қўшиқларни хумор билан эшитарди... Тунги уч-тўртларда уни уйига кузатиб қўярдим, даҳлизда, саодати онлардан қўзим юмилиб, намиққан мўйналарига лаб босардим-да, ичимдан тўлиб-тошиб Қизил дарвоза сари нақ қўшидай учардим. “Эртагям, индингам, – деб ўйлардим, – ўша жафо, ўша бахт... Ҳайтовур, бахт-ку, олий бахт!”

Шу тарихи январь, февраль адоқлади. Масленица ҳам ўтди-кетди. Истиффор яқсанбасида шом маҳали бешда келишимни амр қилди. Борсам, эгнида қорақўл пўстини, оёғида намат буткичалари билан пешовз чиқди.

– Намунача қўп-қора кийиниб олибсиз?! – дедим шодийна ичкарилаган заҳотим.

Кўзлари суюмли ва сокин эди.

– Ахир, эртага Муборак душанба, – деганча, қорақўл енгасидан қора лайка кўпқолдаги қўлни қийиб узатди. – “Ё Раббим, нафсим эга-си...” Новодевичье монастирига бормаймизмиз?

Ҳайрон бўлдим-у, лекин дарров рози бўлиб қолдим:

– Борамиз!

– Кетдик!

Оқшом тиңч-тотув ўтди. Дарахтларга қиёров инган. Монастирнинг қизғиш-қонгаш деворларида зочлар тинмай вижирлайди, курант қўнғиргои ахён-ахёнда хоргин даранглайди. Суқунат ор қор қичиллатиб, дарвозадан ўтдик ва қабростоннинг қорғи йўлаги бўйлаб юрдик. Кўн эндиғина шафаққа энмоқда, аммо ҳали ёруғ. Шафақнинг заррин пардасида қировланган дарахт шоҳлари йилтиллайди. Теграмизда мазорлар устида доимий ёниб турғувчи чироқчалар ҳазин ёдўлари ила милтиллайдилар. Маҳбубам ортидан кетиб бормоқдаман. Кичик-кичик изларига кўнглим ийиб боқаман. Гўё сезгандай туйқус ўтирилади.

– Мени шунчалар севабиз-а! – деди бош чайқанганча ҳайронланиб.

Эртель ва Чеховнинг қабрлари ёнида туриб қолдик. У Чеховнинг қабртошига узок тикилди, кейин кифтини учирди:

– Ясама рус услуби ва бадий театрининг бемаънидан-бетавсир қоршамаси!

Қош қорая бошлади. Совуқ. Аста дарвозадан чиқдик. Кўчирим Фёдор извош эшағида мўмин-қобиллик билан кутиб ўтирарди.

– Яна бирпас сайр қилайлик, – деди маҳбубам, – кейин қуймоққорликка Егоровниқига ўтамиз...

Фақат жуда тез жайдаманг, Фёдор, хўпми?

– Хўп бўлади, бегойим.

– Ўрдача кучасида Грибоедов яшаган уй бор экан. Ислаб кўраймики...

Ўрдача кўчасига боздик, аллақандай тор кўчаларда изғидик. Лекин ким ҳам бизга Грибоедов қайси уйда яшаганини кўрсатарди дейсиз?

Кўчалар хувиллаган. Аллақандай Грибоедов деганлари кимгаям керак эди? Теварак-жавонига аллақачон қора парда тортилди. Дарахтлар ортидаги қиёров босган деразалар чироқ ёруғидан қизариб кўринади.

– Шу атрофда Марфо Мария ибодатхонаси ҳам бўлиши керак.

– Оббо, тағинми?

– Йўғе, шунчаки айтдим-қўйдим...

Менинг паришонлигим ҳайронлик, ҳатто хавотир билан алмашди: бугун унга нима бўлди ўзи?

Уша кечада, одатимизга хилоф равишда, соат ўн бирда подьёзда хайр-хўш қилиб, чанага ўтирганим замон, у бирдан мени тўхтатди:

– Шошманг. Эртага кечкуор мениқига ўндан вақтлроқ келманг. Эртага Бадий театрд “гурун” бўлади.

– Хўш? – деб сўрадим. – Уша “гурун”га бормоқчимисиз?

– Ҳа.

– Лекин сиз ўзингиз, бу “гурун”лардан-да бемаънироқ нарса йўқ, дердингиз-ку!

– Ҳозир ҳам шундай дейман. Лекин барибир боргим келяпти.

Ҳаёлан бош чайқадим – москвача инжиқликдан бошқаси эмас бу! – бирок:

– Ол рай! – деб қўя қолдим.

Эртасига кечки соат ўнда лифтва

гўзаминикига кўтарилдим, эшикни ўзимнинг калитим билан очдим-у, қоронғи даҳлизга дарров кирмадим: ичкари ноодатий тарзда ёп-ёруғ, ҳамма чироқлар ёқилганда – кўзуларнинг икки ёнида қандил, чилчироқлар ва диваннинг бош томонида қалпоқли узун чироқ ёқилган, пианино эса “Ой сонатаси”нинг муқаддимасини қуйлар эди – кишини аллаблаб, дилга масъуд ҳасрат солганча, қўй тобора авжига чиқар, тобора юраксикма тус олар эди. Даҳлиз эшигини тарақлатиб ёлдим – қўй овози тинди, аёл кишининг қўйлаги шитирлагани эшитилди. Ичкариладим – маҳбубам қора баҳмал кўйлагига пианино ёнида тик турар, зулуқ сочлари, бугдўйранг, қахрабо кўллари, елкалари, жиндай упа суртилган ёнқолари ортида йилтиллаб турган олмас сиргалари, шахло, барқут кўзлари ва майин қипқизил лаблари унга ўзгача нафосат бахш этар эди; чаккаларида ялтиллама кокиллари тахта-ром сувратлардаги маширқ кўзалари янглиғ шахло кўзлари томон ярим ҳалқаланиб турарди.

– Агар қўшиқчи бўлиб, эстрадада қўйлаганимиди, – деди у, паришон ўзимга қараб, – олқишларга хуш табассум ва ўнгча-чапта, юқориға ва партер томон таъзим қилиб жавоб қайтарардим, ўзим эса этагимни босиб олмаслик учун кишибилмас, лекин ҳазирлик билан нари суриб қўярдим...

“Гурун”да у кўп тўтун бурқситди ва шампаня хўплаб, ўктам ҳайқириқлар ва нақаротлар билан Парижча ненидир тасвирлаётган актёрларга, оқ соч ва қора қош Станиславский билан ойтовоқ юзли, пенсеи тақиб олган биқи Москвага синчиқлаб тикилаверди – иккала актёр ҳам ўзларича қандай қиёфага кириб, ҳалоликнинг гура кулгисидан фаранглариинг беадаб рақисини кўрсатиб мўком қилишарди. Ўзалари олоққ оқарган, бир тутам белорусча сочи тушиб турган пешонаси реза-реза тер Качалов қўлида қадақ билан ёнимига келди. Сохта иштиёқманлик билан ўзининг актёрча даст овозида қадақ кўтарди:

– Гўзаллар маликаси, Ширвон маликаси, сенинг соғлигинг учун!

“Ширвон маликаси” аста жимлайиб, Качалов билан қадақ уриштиради. Качалов эса унинг қўлидан туғди, у томон эгилгандай бўлганда, сал қолса гандирақлаб кетай деди. Узини ўнглаб, тишларини гижирлатганча, менга кўз тикди:

– Бу хушрўй ким бўлди? Қурага кўзим йўқ!

Кейин шарманкадан польканинг гийкиллаган, қийиллаган, гуриллаган, ҳаққалатиб сакратадиган кўйи янгради. Шунда биз томон қачон қарама қаёққадир шошиб юрадиган, ҳаммишабахор, пақпакана Сулержиқий сирганибгина учиб келди, савдогарларга сов тавозе билан эғлиб-букилди-да, шоша-пиша бурнининг тағида пўнгиллади:

– Транблан полькасига тақлиф этишга изн берсангиз...

Суюқлигим табассум-ла ўрнидан турди, қаққонгина бир депсиниб қўйди-да, сиргаларини ялт-юлт қилиб, гул-гул очилганча, Сулержиқий билан столларни оралаб кетди, ҳайратга тўла ниҳоқлар ва қарсақлар уларни кузатиб қолди, шу орада янвон ҳаммишабахор боштини адл кўтариб, эшақдай хангради.

Юр, тезроқ юр, турсанг-чи, Сен-ла полькага қўшиг-и!

Тунги соат учда маҳбубам кўзларини очмай ўрнидан қўзгалди. Кийиниб олган, қундуз тери қалпоғига қараб қўйди, қундузёкамни сийпади ва ярим ҳазил, ярим жиддий оҳанда:

– Албатта, хушрўй-да. Качалов тўри айтди...

“Уша маккор илон аёлга жуда ҳам гўзал инсон қиёфасида кўринипти...” – деганча эшикка йўналди.

Қаршимиздан савалаётган изғириндан бошини ҳам қилиб йўл бўйи жим кетди. Тўлин ой Кремль узра сузимш булуғтлар орасида дам кўриниб, дам яширинади. “Нур соцаётган бошчаног-а”, – деди маҳбубам. Спасс минорасидаги соат учга бонг урди. Шунда у:

– Қандай қўхна товуша-а, аллатовур дўнғиллама ва қўйма. Худди мана шу товушда ўн бешинчи асрда, тунги соат учда бонг урилган. Флоренциядаям худди шу бонгни эшитганим, у менга Москвани эслатганиди...

Фёдор подьезд тағига келиб ташлаганда, менга қараб заифгина бурюди:

– Унга рухсат берворинг...

Ақлим шошиб қолганча – маҳбубам тунда уникига кўтарилишимга сира изн бермасди – эсанкираб кўчиримга сўз қотдим:

– Фёдор, яёв кетавераман...

Оғзимизга талқон солганча, лифтва юқориға кўтарилдик, қоронғи илиқлик ва ора-сир калорифер болғачада тақиллатиб қўйиладиган квартал сукунатига сингиб кетдик. Мен ситамқориннинг эғнидан қордан сийликлаган пустинини ечдим, нам тивит шолурмуллинчи олиб қўлимга ташлади ва шойи юбқасини шилдириб, тезгина хобгоҳига ўтди. Эғнидағиларни ечиб, биринчи хонага кирдим ва жарлик лабига тургандай юрагим уришдан тўхтаб турк диванга чўкдим. Чироғи ёниқ ётоқхонанинг очик эшигининг унинг қадам товушлари, қўйлагини сочтўғноғичига илтириб, бошидан оширганча, тортиб-тортиб егани эшитилди... Ўрнидан туриб, эшикка яқин келдим: у биргина нафис туфличада, менга орқа ўтириб, тошойна қаршисида тошбақатарда олдиға ёйилган зулуқ сочларини тарарди.

– Мени у ҳақда кам ўйлайди, деб юрганинди, – деди у, тороқни ойна курсисига қўйиб. Сочларини орқага ташлаб, менга ўтирилди. – Йўқ, мен ҳар доим ўйлайман...

Тонготарда унинг қимирлаганини сездим. Кўзимни очдим – у менга тикилиб ўтирарди. Иссиқ ўрнидан гавдамни кўтардим, у эса менга энгашиб, пичирлади:

– Бугун кечкуорин Тверга кетаман. Қанчага, ёлғиз ўзи биледи.

Юзини юзимга босди, киприклари пирпиратганини ҳис қилдим:

– Етиб боришим биланок ёзвораман. Келажимиз ҳақида ҳаммасини ёзвораман. Кечир, энди мени холи қолдир, жудаям чарчадим...

Шундай деди-ю, ёштиққа бош қўйди.

Мен оҳиста кийиндим, унинг сочлари-

га қимтинибгина лаб босдим ва оёқ учида ташқарилладим. Ерга энди ина бошлаган ёпишқоқ қорни бир-бир босиб кетавердим. Бурун тинибди. Теварак-жавониб сув қуйгандек жимжит. Энди кўчалар бўйлаб олислаб қўз тикиш мумкин. Қорнинг мусасофо иси ва ноновйохона уфуратган хуш буй келмоқда. Иверский ибодатхонасига га етиб бордим. Ичкари бутун бошли шамлар гулханидан ловуллаб-қизарган. Кампир ва гадоиларга қўшилиб топталган қорга тиз чўкдим, қалпоғимни ечдим... Кимдир ақмадан ушлади – ўғирлидим: қандайдир бечора кампир ачинганидан юзлари буришиб, йиғлаганча менга қараб турарди:

– Қўй, қуюнаверма, бунчалик қуйинавермагин! Гуноҳ-а, гуноҳ!

Уша кундан икки ҳафта ўтиб хат олдим – қисқа, ширинсуханлик билан, лекин уни кўтмаслигимни, изламаслигимни қаттиқ илтимос қилиб битибди: “Москвага қайтмайман, ҳозирча риёзатга бериламан, кейинроқ балки роҳибалиқка кирарман...” Раббин менга ёзмалигимиз учун куч-қувват ато этсин сизга – азобларимизни чўзиб-қўлайтиришдан не наф...”

Мен унинг илтимосини бажо келтирдим. Анчагача ивириқ қовоқхоналарда тентираб, ҳар қанақасига тубан кетиб, ичкиликка берилдим. Кейин ёруғликда кўнграш қўлига лоқайдланиб аста-секин оёққа турдим... Уша Муборак душанбадан кейин икки йил сувдай оқиб кетди...

Ўн тўртинчи йилда, Янги йил арафасида ҳув, ўша унутилмас кундаги каби шом маҳали қўёш мўралаб, оёшишталик ҳўкм сурди. Уйдан чиқиб, извош ёллаб, Кремлга йўл олдим. У ерда Архангелсково жоме черковига кирдим, худди ненидир кутгандай, хўрсинишга ҳар юрак бетламайдиган бум-буш черковда ибодат қилмай, нуқул гираш йруғликда қўхна мехроб зарҳалларнинг заиф милтиллашига ва Москва шоҳларининг қабртошларига кўз тикканча туравердим. Ибодатхонадан чиқиб, извозчиға Ординкаға юришни айтдим, деразалари чироқ ёруғидан ёришиб турган торқўчалар бўйлаб лўқиллаб бордим. Грибоедов торқўчасидан ўтдим ва тинмай юм-юм йилгайвердим...

Ординкада Марфо-Мария ибодатхонаси дарвозаси тағида извошин тўхтадим: ичкари ховлидан қареталарнинг қораси кўричан, нимёруғ черковнинг очик эшикларидан қизлар хорининг гамгин ва ёқимли кўйи эшитилар эди. Не учундир ичкарилашни истадим. Дарвоза тағида дарбон йўлимни тўсди, мўмин-қобиллик билан эланди:

– Мўмин эмас, тақсир, мўмин эмас!

– Қанақасига? Черковга кириш мўмин эмасми?

– Мўмин, тақсир, мўмин, Худо хайрингизни берсин, кирманг, ҳозир ичкарида мухтарам княгиня Ельсавет Фёдоровна билан улуг князь Митрий Палич...

Мен унга бир рубль қистирдим – тақсим бўлгандай хўрсиниб, ўтқазиб юорди. Ҳовлига киришим биланок, черковдан қўлда қўтариб кетилгаётган иконалар, туғ-апамлар кўринди, уларининг ортидан бошдан оёқ оққа бурқанган, моҳпора, пешона қисмига олтин хоч тикилган оқ чамбарак тақиб олган, дароз, кўлларидан шам ушлаб, қўзларини ерга қадаганча қоидаси билан княгиня зоти олиятлари аста юриб келарди; унинг ортидан юзларини шам ёдўлари ёритган қуйловчи зоҳидларими ё роҳибларими – ким эдилар-у, қаёққа йўл олишган, бу ёғи менга қоронғу – турнақатор тизилишиб олишганди. Мен негадир уларга қаттиқ тикилиб қолдим. Шунда улардан бири, ўртада кетаётгани иттифоқоқ рўмол ташланган бошини кўтарди-да, қўли билан шамни тўсиб, қор-қора қўзларини зулматга – мен томон тикди... Қоронғуда нимани

Ишқ тансиқ туйғудир, ҳаёт — бу ёмби

ШУХРАТ АЗИЗОВ

БУЛДУРУҚЛИ КУН

Куюқ туман ичра мудрар ер-жаҳон,
Қалин қировдан бош эгган бутотлар.
Парда ортидадир мен учун ҳамон
Улкан музқаймоққа айланган тоғлар.
Борлиқни пардалаб, гўё батамом
Оқ-оплоқ тонг босиб қолган дунёни.
Яқин келажакдай қайдадир мудом
Ғира-шира боғлар ётар тўлғониб.
Олис-олислардан чорлаган бахтдай,
Мисли кўз илғамас сирли ҳаёлим —
Шундоқ ёнгинамда турган дарахтдай
Шивирлар севгидан сармаст аёлим.

НУҚТА ҚҶЙМОҚЧИ

Бойсуннинг юзидан ўтолмай қолдим,
Тоғ бўлиб чимрилди менга қалин қош.
Дарёни чўрт кесиб ўтириб олди
Қор пешонасини қашқа қилган тош.
Йўллар бош тортган, хув, қирлар қоридан
Тортинмас дилтортар Сурхоннинг дасти.
Орамизга тушган тоғлар ординдан
Кўзимга кўриниб кетялсан рости.
Қиш билан узукун уриштириб жағ,
Олдинга бошлаган музлар оташин.
Совқотган куёш ҳам қалтирар дағ-дағ,
Қалбимга ташланган кўзлар оташин.
Қора совқотларда ўртанган тонглар
Қордай соф ишқингда мангу куймоқчи.
Менга кун туғса, ху, куйгалак шомлар
Севгимга куёшдай нуқта куймоқчи.

ХУШБҶЙ АЛАНГА

Гуржиреган гўлдай хушбўй аланга
Оқ синиқлар ичра елга соврилиб.
Уйин бўлди муҳаббат ёш-яланга,
Жизганакман ўз ёгимда қоврилиб.
Бир ёстиққа бош куйган қувончу гам,
Юраккиман — зғуликнинг болиши.
Куйиб-ёниб, тошдай қотиб қолибман,
Ичимдаги олов билан олишиб...
Оғзимни куйдирган бу ишқ, бу оташ,

Оққан ич-ичимга кўз ёшим билан.
Юрагим паст-баланд тоғларга туташ,
Ишинг йўқ тармадай музлашим билан.
Гўё бир нарсдай бахтсизлик ва бахт,
Кай оплоқ бошдан "оқ гул"ингни куйдинг?!
Сал эпкин ҳам оғир ботаётган вақт,
Боғимни қор-бўрон остига куйдинг.
Нақадар аламли юраги хаста
Кетворган қиздай бу ҳидоят йўли.
Оламга кўз ташлаб кўяди аста,
Худонинг адашган мендай бир кули.
Бу дунё ижара уйдир, биламан,
Севгим, эътиқодим — шу бор бойлигим.
Жаннатдан бир сарой сотиб оламан,
Ижарадан ортиб қолса ойлигим.

ОҒРИҚЛИ ТАСВИР

Рухим роҳатдаю, мижгонимда нам,
Жаннатдай туюлар мен кийган чопон.
Кўзёшдай нуқтадан туриб гапирсам,
Кўзларим гапимга кирмас ҳеч қачон.
Қоқилар, айланар фалакнинг чархи,
Қўлида зангалаган тигдай ярим ой —
Сут ичган қирмизи дудоглар каби
Тонг пуфлаб учирган бугдай ярим ой.
Қип-қизил лоладай бағри доғ бўлиб,
Тоғ — тоғ-да, ўтирса, ҳатто ётса ҳам.
Чидайман-да, ишқдан кўксим тоғ бўлиб,
Ўроғдай ой дилга оғир ботса ҳам...

САРВИ ҚОМАТИМ

Сен қолдинг: ортимдан сўрганча ёрдам,
Нақ ярми узалиб тушган оламдек.
Мен кетдим: сўнгги дам бутун дунёдан
Умид узаётган ноҷор одамдек.
Ҳам тўққиз-тўй бериб, берган куйини
Сотволиб, боз ёрдам қилган қудадай
Мени танг қолдириб тақдир уйини,
Кипригим эғнидан бир тоғ қўлагай.
Сен билан гўссага тўла ҳаётим,
Зўр неъмат экану, сарви қомагим,

Ҳеч шукр қилмабман чиқмаса отим...
Асли омадсизлик экан омадим.
Сенсиз шон-Шухратни нимаям қилдим,
Бодомдай гуржираб баҳорга тобин.
Тонг туртиб юборган ойдай йилқилдим,
Олис орзуларнинг ортига забун.

МЕН КЕЛДИМ

Зомин тоғларининг виқорига боқ,
Санзор дарёсидай юқорига оқ.
Ой аксин оқизиб кетолмайди сув,
Сен ойма, дилнинг сел-себорига боқ.
Мен келдим.
Юғурдим Санзормас, менга сен зордай.
Қовун-тарвузлар дил ёрган ханжардай.
Ота-онам юзи, хизматидан ҳам
Дунёда азизроқ бир нарса бордай,
Мен келдим...
Эшиқ ортидаги зиналар бу чоқ,
Пошнalar бўғизга тирайди пичоқ.
Мен ўзим бир йигит умри муқаддам
Михлаган эшиқлар оғгайми чўқоқ?!
Мен келдим?!
Кўксим кўтарилиб-тушар, зап келдим,
Юракдан балоларга қопкелдим.
Ўзим сиймайдиган тангадай жойга
Ўзим билан Боботоғни опкелдим.
Мен келдим!

ШУБҶАСИЗ МУҶАББАТ

Чайқалар кўксимда анвойи минг ҳис,
Чексиз эрк ичраман, ишқ — мудаоим.
Мен Ундан кўрқаман, севаман шаксиз,
У эса, кўнглимга қарайди доим.
Мен Унинг беозор ўтли нигоҳин,
Ҳис қилиб тураман ҳар бир нафасда.
Шу синчков нигоҳдан лов ёниб гоҳи,
Қўшдай потирлайди юрак қарасда.
Туйғулар олами турфа қаламга
Олинган, ранг излаб ҳайрон тураман.

Ш.Азизов 1978 йили Сурхондарё вилоятининг Денов туманида туғилган. 2000 йилда ЎзМУнинг журналистика факультетини тамомлаган. Айни вақтда "ЎЗАС" газетасида фаолият юритмоқда. Шеърлари республика нашрларида мунтазам чоп этилиб келинмоқда.

Она, бегонаман мен бу оламга,
Она, мен осмонни яхши кўраман.
Кўл синса енг ичра, айтмай мен кимга,
Ҳаммадан ахшидир яхши кўрганам.
Сал доғли бўлса ҳам ойдай кўнглимга
Хиёнат қилгандан яхши ўлганам.
Сизга оғир ботса, майли, пинҳона
Ишқиди ўртанай, маст бўлай майсиз.
Доим ёнингизда бўламан, она,
Ҳаётда мени У билан кўрмайсиз.
Мен Ундан кўрқаман, севаман шаксиз...

УНГА ОШИҚМАН

Ҳар лаҳза чин дилдан сўради Уни,
Тинимсиз 43 йил йўл юрган юрак.
Киприқлар елпиди кўзлар чўғини,
Дил ёнди: "Менга У, фақат У керак".
О, бу ишқ зўр неъмат, шукрини адо
Қилишга тил ожиз, етмайди умрим.
Ўзини шохдай ҳис қилади гадо
Туйганда оташин муҳаббат сирин.
Бодомлар қутуриб гуллаган чоғи,
Борлиқ лаб изидан батамом гулзор.
Сўлим келинчақдай кашмири боғим
Бошдан-оёқ ўлиб чиқибди баҳор.
Мен Унинг ишқиди далли-демона:
"Ох, ярим кўнглимга теккан ой қани?!".
Тун ёнар, ўртанар яна ва яна:
"Рухмининг бошига етган ой қани?!"
Бағримдан минг қават ички дунёни
Суғириб олгандай қучли оғриқ бор.
Ишқ тансиқ туйғудир, ҳаёт — бу ёмби,

"Мен"даги оғриқни қил бирёғлик, ёр".
Абадий бахт истаб, мангулик излаб,
43 йил кўксимга қаттиқ мушладинг.
Ушладинг шу оний лаҳзани тизлаб,
Бас, юрак, куйворма — маҳкам ушлагин...

МАНГУЛИК БЕКАТИ

Дунё бозоридан юрагим куйди,
Кўнгил савдосидан ҳам бўлди қайтим.
Сен менинг ўрнимга ўзингни куй-да,
Мен кўрган тушни бир кўргин-да, айтгин.
Кани айт, менга не дедоқчи Аллоҳ,
Ахир сен тушдамас, ўнгдасан ҳозир.
Нимани ўтказиб юбордим, валлоҳ,
Таъбиринг борми шу умримга арзир?
Тезорар поездай фурусат юракни
Ўриб кетгану ҳеч тўхтатолмайман.
Оқибат пичоғи ёрган суякни,
Сендан воз кечсам ҳам унутолмайман.
Қалбимга санчиб минг ҳаёт қиррасин,
Ўзимча тубанда мангу буюкман.
Вужуд биносининг ҳар бир зарраси,
Қўтилоқ истайди энди бу юқдан.
Бошимдан ярқ этиб ўтди нима,
Яқинми мангулик бекати жуда?
Айт, нечун пойимдан ойгача зина,
Намунча кўнглимга қарайди Худо?
Нега бир поезда иккимиз фақат?!
Фақат бир лаҳза жим тура олам.
Сен билан юраман яна бир бекат,
Кейинги бекатда тушиб қоламан.

АБҶКОСИМ МАМАРАСУЛОВ

Қодир дўсти Алибек билан иккови
икки эшакда оқшом кўшни қишлоққа
жўнашди. Дилбар "Чикаман", депти.
Дилбар — Қодирларга узоқ
қариндош. Қодирни ўтган йили отаси
"Фалончилар қариндошимиз, кўриб,
бир оқшом меҳмон бўлиб кел", дея
Дилбарларниқига жўнатганди.
Ушанда Қодирни ўзининг синф-
ни битираётган Дилбарнинг ўзи
кутиб олганди. Дастурхон ёзди,
чой дамлади. Истараси иссиқина
экан, нукул жилмаяди. Нон синди-
рса ҳам, чой куйса ҳам, ўтирса ҳам,
турса ҳам, юрса ҳам, нукул "Қодир
ака! Қодир ака!" дейди, бидиллайди.
Гапдан тинмайди. Қодир ҳам нима-
дир демоқчи бўлади, аммо кўзлари
тўқнашди дегунча гапни йўқотди.
Дилбар эса: "Қодир ака, сиз адаби-
ётчисиз, яхши биласиз. Мен унча
тушунмадим, сизнинг фирқингиз
қандай?" деб аллақандай асарлар
ҳақида сўрайдими-ей. Қодир тил
ва адабиёт факультети талабаси
бўлгани учун ҳам "адабиётчи" сифа-
тида алланарсаларни гўлдирашга
уринди...

Ниҳоят, кечга томон Дилбарнинг
ота-ониси ишдан қайтиб келди-ю,
Қодир "адабиётчи" асобларидан
кутулди. Шунда ҳам ҳар сафар
Дилбар ишқарига кирганда Қодирга
эски қадронлардай илиқ назар
ташлайди. Қодир ҳам ўғринча унга
қарайди-ю, яна кўзларини олиб
қочиб, Дилбарнинг отасининг га-
пларини диққат билан тинглаётган
кишидай тутайди ўзини. Гаплари-
ни маъқуллаб бош иргайди. Ас-
лида, Дилбарнинг отаси нима деп-
ти, ўзи нимага бош силма депти —
билмайди. Фикр-еди Дилбарда.
Дилбар Қодир билан бирга инсти-
тутда ўқийдиган, ўзини билимдон
ҳисоблайдиган олифта қизларга
мулақо ўхшайди. Соддаликнинг
ўзидай содда! Гўзалликнинг ўзидай
гўзал! Шодликнинг ўзидай қувонча
тўла! Истараси иссиқлигини
айтмайсизми.
Қодир уч йилдан бери
Самарқанда ўқийтган бўлса-да,

ҳали бирон қизга қайрилмаган, бир-
он қиз учун юраги жизилламаган
эди. Бугун ана шу нарса ўз берган-
дай, лекин... Дилбар ҳали ўзининг
синф ўқувчиси-ку, деган андиша,
"Отам мени бу ерга бир балони бош-
лаш учунмас, балки қариндошларни
кўриб келиш учун юборган", деган ўй
уни маҳкам тутиб турарди. Тўғри-да,
меҳмон иззатини билгани яхши...

Кейин Қодир қариндошлариникига
бормай қўйди. Аммо ўшандан
бери қариндошлари отаси билан
серкатнов. Қодир шанба кун-
лари тахсилдан қайтиб, уйда
икки қариндош хангомалашиб
ўтирганини бир неча бор кўрди.
Ҳар сафар кўрганда қайнатоси билан
яраб учрашган куёвдай уялиб
кетди. У киши ҳам Дилбар каби
Қодирга синчков назар солади. У-бу
нарсаларни сўраб, гапта тутайди.
Қодир Дилбарни соғинар, аммо у то-
монларга боришга юраги бетламас-
ди. Баъзан ота-онаси: "Дилбар буй
етиб, укамгина қиз бўпти. Совчи-
лар келатганмиш", деганга ўхшаш
гапларни айтишар, айтишарди-да,
кишибилмас Қодирни кузатишар-
ди. Қодир эса... нимасини айтасиз,
кейинги икки ой давомида ота-она
ростакамга Дилбарни келин қилиш
тараддудига тушишди. Алибекдан
сўраб: "Дилбар бўладиган бўлса,
сўраб ўтирманг. Жон дейди. Ўзи
ўлиб юрипти, қандай айтсам экан
деб", депти.

Хуллас, Алибек ишни пишит-
ган. Охирги сафар келса, ота-она
нон синдиришга Дилбарларниқига
кетипти. Хабарни эшитиб, ҳатто
ўзидан бир оғиз сўрашмаган бўлса-
да, Қодир лаб-лунжини йиғштириб
ололмай қолди. Қизик. Қодир Дил-
барга эр бўлиши керак. Ота-оналар
келишишган. О-о! Қандай яхши!
Юраги тошиб боряпти. Юғриб
ҳовлига чиқса-ю, овози етганча, чар-
чаганча бақирса: "Дилба-а-ар! Ме-
ни Дилбарим!"
— Яримта қуясанми йўқми? — дея
Алибек келиб қолди.

— Алибек, мен сенга биттамас,
бир ашиқ ароқ қуяман, — дея Қодир
дўстининг кўллоридан тутди. — Бир
иложини топ, мени Дилбар билан
учраштир. Эртага Самарқанда
кетаман. Янаги шанба кунга кечга,
хўпми?

Алибек ҳозир Қодир учун Хўжаи
Хизр бободан ҳам аълороқ эди.
Қизлар билан учрашиш, севиғи бо-
ида Алибекнинг тажрибаси катта. Бир
ҳафтани бир амаллаб қайтса... Али-
бекнинг синглиси олти ой аввал Дил-
барларнинг қишлоғига келин бўлиб
тушганди, иккови дугона эмиш. Хул-
лас, ўша гаплашипти. Дилбар, кел-
син, чикаман, депти. Мана, иккови
йўлда. Мотоцикл тариллаб билди-
риб қўйиши мумкин. Шунинг учун
Тоштемирга айтишмай, икковлон
эшакда кечлатиб йўлга тушишди.

Қолаверса, Дилбар "Эҳтиёт бўлсин",
дея тайинлаганмиш. Дилбарга ошиқ
йигитлар қишлоқларидега кўпмиш...
Хуллас, эҳтиёт бўлган яхши-да! Ҳар
қалай, беш чақирим йўл, пийда чар-
чаб қолишлари мумкин, шунинг учун
эшакни танлашди. Шу тахлит не-не
тунларда сомон ўғирликка бориш-
ган. Жуда-а, эшак миниш ғайриодат
нарса эмас...

Дилбар катта кўчанингни ўртасида
интизор бўлиб уларни кутаётган
бўлса. Узоқдан кўрингандан "Қодир
акажон!" дея қичқириб, пешвоз
югурса. Ё қичқирмай, шивирлагани
маъқулмикан? Нафаси ичига
тушиб, шодликдан ўзини йўқотиб,
турган жойида қотиб қолса. Турган
жойида кўлларини Қодир томон
чўзса. Қўлларидега қизил дурраси
шамолда байроқдай
хилпираса. Қодир
эшакдан тушасо-
либ, Дилбар томон
югурса. Иккови бир-
бирининг бағрига
отилса-ю, Дилбар ўзига ҳадея
этилган бахтни кўтаролмай,
Қодирнинг елкасига бош
қўйганча, ўнгга йиғлаб
юборса. "Бўлди, бўлди, жон-
гим! Мана, мен сенин
ёнингданман!" деса Қодир уни
қопатишга уриниб, ўзи ҳам
йиғламоқдан бери бўлиб.
Овутса. Эркаласа. "Ўзимнинг
Дилбаргинам!" деса. "Мен
сени севаман. Энди бир умр
бирга бўламиз", деса. "Биз
бахтимиз", деса. "Вой-бу,
бахтли киши ҳам йиғлайдим",
дея Дилбарни уялтирса. Ёки
ҳеч нарса демай, Дилбарни
бағрига босганча жим туравер-
гани маъқулмикан? Қиз боланингни
йиғлагиси келганди тўйиб-тўйиб
йиғлаб олгани ҳам яхши-да! Дил-
барни кўксига маҳкамроқ босиб,
унинг қоп-қора қалин сочларини си-
ласа, бўйнидаги майин атир ҳидини
хидласа. Шу пайт эшаги ханграб
юборса-ю, Дилбар чўчиб тушса...

Дилбарларнинг қишлоғига
яқинлашавердилар ҳамки, Қодирни
титроқ тутди. Тишлари тақиллаб,
Илққ муди оқшоми. Кўчага чиқсанг
чиққудай, сайр қилсанг қилгудай
хуш ҳаво. Қодир эса қалтирарди.
Алибек қулар, "Буни севиғи дейди-
лар, огайни! Ишқилиб, Дилбарнинг
ёнига борганда тилдан қолмасанг
бўлгани", деб вижилларди. Алибек-
нинг айтишича, Дилбар жуда яхши
қизмиш. Синглиси шундай деган-
миш. "Қодир акам! Қодир акам",
дея оғзидан бол томармиш. Алибек
синглисига тайинлаб қўйган экан,
синглиси ҳам Қодирни Дилбарга
роса мактапти. "Ленин стипенди-
ти, институтни қизил диплом билан
битиряпти. Алибек акамнинг синф-
дошлари орасида энг зўр йигит шу
киши", деганимиш. "Ёлғонни Худо-

нинг ўзи кечирсин. Шу гапларим
ростми ўзи?" деб сўрайдими-ей Али-
бек йўл-йўлақай. Қодирнинг юрагига
эса шу тоғда ҳеч нарса сиймасди.
Қолаверса, амаллаб ўқийпти. Ол-
ганлари асосан "йигитнинг баҳоси".
Қишки сессиядан битта қарзи ҳам
бор.

Дилбарларнинг ховлиси
қишлоқнинг четроғида, сувсиз сой
бўйида эди. Эниш жой бўлгани учун
томорқа ховли бараваар кўтарилиб,
томорқанингни охири — сой тарафда
баланд уват ҳосил бўлганди. Ик-
ковлон эшакларини қишлоқ четидега,
ки теракзорлар орасига арқонлаб,
уват панасига писиб келишди-да,
ўғринча ховлига кўз тикишди. Дил-
бар ховлидан гоҳ ичкарига, гоҳ ош-
хонага товоқ-қоса кўтариб тез-тез

АТЛАС

РҶМОЛЧА

Ҳикоя

ўтар, киши-
билмас уват тарафга назар таш-
лаб кўярди. Ховлида бошқа ҳеч ким
қолмаганда, Алибек икки бармоғини
оғзига тиқиб, хуштак чалди. Дил-
бар таққа тўхтаганини кўриб, Қодир
жоҳолатда ўзини уватнинг панаси-
га ташлади.

— Эсинг жойидами ўзи? — дея
Алибекни ҳам силпиб ўтиргизди. —
Ойнинг ёруғини қара! Кўриб қолса,
нима бўлади?

— Ҳа-а, — деди Алибекнинг
ҳафсаласи қайтиб. — Нимага
қалтирайсан?

— Отасими, онасими билиб қолса,
кейин мен шарманда бўламан! —
деди Қодир зарда қилиб.

— Юракдан берган экан-да ўзиям!
— Алибек кўл силкиди. — Унаш-
тирилган бўлсаларинг. Эрта-ин-
ди у хотининг бўлади. Нимадан
кўрқасан? Мен сенин ўрнингда
бўлганимда, Тоштемирнинг мото-
циклга минардим-да, тўппа-тўғри
ховлисига кириб борардим. "Ас-
салому алайкум, қайнота! Кечирасиз,
рухсат берсангиз, Дилбар билан бир
сайр қилиб келсанг", дердим. Рухсат

беришигаям қараб ўтирмай, Дил-
барни орқамга ўтказардим-да, мото-
циклни тариллашиб, ховлидан чиқиб
кетардим. "Бобби"ни кўрганмисан.
Уша кинодағидай юрардим мен.
И-и, қара, қара! Дилбаринг келяпти.
Орауға айланган номни эшитиб,
Қодир серкак тортиди. Ховли ора-
лаб улар томонга шипиллаганча Дилбар
келарди.

Қодир қотди-қолди. Бир қадам
пешвоз юришга, бир оғиз сўз айтиш-
га ҳоли йўқ. Ғарибона мунгайганча,
қаёққа қочарини билмай, атроф-
га қаради, ерга қаради, Дилбарга
қаради, Алибекка қаради. Алибек
эса... йўқ. Ерга кирганими, осмонга
учганими... Алибек йўқ. Унинг йўқлигини
билиб, Қодирнинг тиззаларига
қадар бўклиб кетди. Қўлларига,
бармоқларига титроқ кирди.

— Ассалому алайкум, — деди
Дилбар, ой
ёғдусида тишла-
ри ярқиллаб.

Қодир саломга
бош қимирлатиб
сўзсиз алик олди.
— Яхшими-
сиз? — Дилбар
кўришиш учун кўл
узатди.

Қодир гаранг-
сиди. Қўлини
чўзаркан, ни-
малардир дея
гўлдирлади.

— Бир нима де-
дингизми, Қодир
ака?

— Ҳа, ҳа, — деди
Қодир жим турмас-
лик учун, — ҳаво
бираман яхши. — Эъ-

тибор қилса, Дилбар уни диққат
билан тинглаяпти. Сал ўзини ўнглади.
— Юлдузлар чарақлайди, — деди
осмонга қараб.

Дилбар бахтиёр жилмайди.
— Ойга қаранг, қандай чиройли!
— деди Қодир ва шу заҳоти ўзидан
ижирганиб кетди. Гаплари ниҳоятда
сунъий чиқаётганини сезиб қолди.

Алибек қаёққа йўқолди? Шунча
пайти ёнида турмаса, нега бирга
келди ўзи у аблах? — Дилбар, сиз
шошмай туринг, мен Алибекни то-
пиб келай. — Хаёлига шу фикр
келганидан ўзи ҳам қувониб кетди.

— Мен ҳам кетишим керак, —
деди Дилбар иссиқ жилмайиб. Ва
Қодирга қўлда тикилган хошияли
атлас рўмолча тутқизди: — Мендан
сизга совға!

— Мениям совғам бор. — Қодир
ўзини тутиб олди-да, чўнтагидан
"Красная Москва" атрини чиқариб
берди.

— Раҳмат! — Дилбар атирни
хидлаб кўрди, кейин: — Яхши этиб
олингизлар, — деганча уватдан ўтиб,
уй томон юғриб кетди.

Қодир ўпқасини босганча Дил-

барнинг ортидан тикиларкан, ногоҳ
рўмолчани лабгарига босиб тур-
ганини, упаетганини англаб қолди.
Рўмолчада қандайдир ёзувлар бор
эди. Ой ёруғида ўқиса ҳам бўлади,
шекилли. Шеър:

"Энг яхши одамга айлиниб
қоламан

Сиз мени кўргани келган кун".

Қодирнинг юраги орзиқди.
Рўмолчанингни четидеги "Қ+Д" деган
ёзувга кўзи тушганда бахтиёрлиги-
нинг чеки йўқ эди. Дилбар томон-
га чексиз миннатдор бир алфозда
қаради. Дилбар ховлига етган эди.
Ховлида ҳеч ким йўқлигига амин
бўлди, шекилли, яна уват томонга
ўтирилиб, ўғринча кўл силкиди.

Қодир ҳам у томонга жавобан
қўл силкётганиди, қандай йўқолган
бўлса, шу тахлит пайдо бўлган Али-
бек қўлидан тутди.

— Барбир кўрмаяпти. Бўл, кет-
дик. Уч-тўрт бола теракзор томонга
ўтиб кетди. Юр тез, тагин эшаклар-
дан ажраб қолмайлик.

Қодир ҳозир Алибекнинг бунақа га-
пларини англайдиган ҳолатда эмас-
ди. Маст эди. Жудаям қаттиқ маст
эди. Умидаги биринчи учрашу! У
рўмолчани яна лабгарига босди.
Яна кўлларига олиб, шеърни ўқиди.
Ёзувга кўз югуртирди. Рўмолчада
атиринг ҳиди бор. Атирингми ёки
Дилбарнинг? Қодирнинг боши айлан-
ди, кўзи тинди. Аста ортига ўтирилиб,
Алибекка "Сен боравер, мен
кейинроқ", деди. Алибек тўнғиллаб
жўнади. Шу аснода орқа тарафиди
бўлиб ўзи бир муддат бахтини ҳазм
қилиб олмоқчи эди-да. Қанча тур-
гани эсида йўқ, ниҳоят, теракзор то-
мон жўнади. Алибек уни қутавериб,
диққатфуқас бўлиб кетгандир. Лекин
теракзорда эшаклар кўринмасди. У
ёққа ўтди, бу ёққа ўтди, нима бало,
Алибек кетиб қолдикиман, мени
ташлаб, деб аччиқландиям. Бир
пайт бир четда ўзи миниб келган
эшакнинг тўқмига кўзи тушди. Ерда
сочилиб ётарди. Тўқмининг ёнида
айли. Қодир кўрқиб кетди. "Али-
бек, бормисан?" дея паст овозда
чақирди. Шу аснода орқа тарафиди
бўлиб бўғиқ хирқирагандай бўлди.
Жон-пони чиқиб, ўғрилса, Али-
бек бир теракка қалишиб турарди!
Юғриб борди... Беш-олпига бола
Алибекни эшакнинг арқони билан
аввал оёқ-қўлидан боғлашипти, кей-
ин иккинчи эшакнинг арқони билан
теракка чирмаб ташлашипти. Оғзига
эшакнинг тўқмидан бир парчасини
тиқишипти, "Сенми Дилбарни олади-
ган", деб...

Эртасига Барлосда "Эшак
ўғрилари чиқилти", деган гап овоза
бўлди. Фалончи-фалончиларнинг
эшакларини тўқмига устига бос-
иб, кечаси ўғирлаб кетишганимиш.

Шундан сўнг ҳамма кечаси эша-
гини молхонага қамаб, молхонани
қўлфлаб ётадиган бўлди.

Сайёра ЖАББОРЗОДА

Сониёлар моҳир дорбозми?
Куртак отаётир новдалар,
Ахён-ахён куёш юз очар.
Кўкка боққан кўзим олдида —
Уқлар булут қайларга шошар?
Қаршимдаги вазмин дарахтнинг,
Қулочига етмас қўлларим.
Чегарасиз бу сарҳадларнинг,
Тақдирда туташ йўлларим.
Олимжон-у, Зулфияларнинг,
Тўзғиб кетган ҳасратидир бу.
Абдуллолар, Кибриёларнинг,
Боғишамол жаннатидир бу!
Саидасин йўқотиб толган,
Саид Аҳмад кулбаси бунда.
Меҳмонларга доим хуш ёққан,
Назму-наво супраси шунда.
Мушоира авжи сержаранг,
Хавас, завқ-ла мўралайди тоғ.
Достону, шеър, ғазал турфа ранг,

Завқу-шавқ улашган бизга ҳам,
Чин ижод маскани бу манзил.
Орзиқиб, антикиб, дам-бадам,
Соғиниб эслашга хўп арзир.
Анвоий гулларнинг ифори,
Боғчамиз хуснини оширар.
Кўзларинг, сўзларинг изхори,
Йўлингга, йўлларим шоширар.
Ишқ Ватан курса гар дилларда,
Қасрдек мухташам кулба ҳам.
Ишқ ранги биз экан гулларда,
Ижодга ҳамоҳанг муаззам.
Жуфт кумридек уярдик хирмон,
Улар биз улғайтган фарзанддир.
Шеър, бадиҳа ҳам эссе, роман,
Китобга жо этдик бирма-бир.
Ё раб, бирдан қорайди осмон,
Ҳадсиз эсди совуқ шамоллар.
Боғимизни айлади пайхон,
Тўзғиб кетди омон-омонлар.

Биз яшаймиз бирга, ёнма-ён...

Дўрмон

1.
Кенг хиёбон. Намчил манзара,
Ва жим йўлдош... бўғриққан дилим.
Сукунатда йўқдек чегара,
Хаёларим бағри минг тилим.
Хўп гувераниб ёғди-я ёмғир,
Кеча осмон унга ҳамрози.
Бугун ер-ла сирлашаётир,

Ижод илҳомлари беадоғ.
Бибисора, Шарифаларга,
Илҳом берган раваз макондир.
Ойдинойи, Халималарга...

2.
Боғларга ярашган баҳори,
Чарчамас ариқлар сув тараб.
Нашоти, шафтоли, анори,
Мевазор маскандир тўрт тараф.

3.
Шундан буён кезаман танҳо,
Боғлар маъюс, ёмғирлар бисёр.
Тақдир бизга айлади раво —
Бу боғларга ёғди қора қор.
Зиё қайтар бир кун кўзингга,
Ишон, келар бизлар кутган тонг.
Шукур этиб, хушнуд Узига,
Биз яшаймиз бирга, ёнма-ён...

Иккимизда қолмаган журъат

Куйа тушиб кетди тўнимга,
Чанглар босиб қолди дўппимни.
Бойланмайн бир бор белимга,
Белбоғ михга осди ўзини.

Кийилмаган тилла ковушим
Ётаверди пана-панада.
Хотиралар пойгақда қолди,
Махси эса эски хонада...

Кўзларимни яшнатмас атлас,
Афсонами энди беқасам.
Наҳот уни юртимдан топмай
Сандиклардан сарсон изласам.

Саволларга тўлган тўрт томон,
Аланглайман ўнгу сўлимга.
Жавобларга етганимча то
Куйа тушиб кетди тўнимга.

Чизгилар

Орамизда икки одим йўл,
Узоқдамиз лекин жуда ҳам.
Ўлчам билмас бунда масофа
Санаб бўлмас қадамлар билан.

Орамизда икки одим йўл,
Икки кутб, аммо иккимиз.
Олов бўлиб ёнапман мен,
Сенинг эса қалбинг тўла муз.

Орамизда икки одим йўл,
Талпинади юраклар илҳақ.
Аммо битта қадам босмоқ-чун
Иккимизда қолмаган журъат.

Орамизда икки одим йўл,
Узоқлашиб бормоқда ё Раб...
Кетмоқдаман қойиб ўзимни,
Энди бахтли бўлишга чоғлаб...

Баҳор тунлари

Ой ҳам чикди, осмон фонуси
Юзларида қатор-қатор доғ.
Сутдай оппоқ жилвага чўмган
Қор қоллаган улғу Боботоғ.

Кезаётир абри найсонлар
Табиатга жон ато этиб
Орта қолиб аёзли кунлар
Совуқлик ҳам кетмоқда эриб

Бундай илиқ, фарахбахш тунда
Эркаланиб суюниб думом,
Баҳор келди, дея шодланиб
Тоғ қўйнида гуллайти бодом.

Табиатнинг томирларида
Завқ-шавқ ила гўёки вулқон.
Жўшиб тошдан урилиб тошга,
Оқаётир ҳаётбахш у "қон".

Жаҳонгир ОМОН

Яна ўша қадимий бир соз
Қўлаётир ажиб бир баёт.
Яшнаётир уйғониб яна,
Яшнаётир бу кўҳна ҳаёт.

Яшнаётир бу кўҳна ҳаёт...

Шоир ва ёзувчи Шаҳид Аббос Покистоннинг Файсалобод округи, Тандлианваласида таваллуд топган. Тандлианвала коллежи ҳамда Файсалобод университетида таҳсил олган. Инглиз адабиёти бўйича магистр. Бирмунча фурсат ўқитувчи бўлиб фаолият олиб борган. Кўплаб адабий мукофотлар соҳиби. Шаҳид Аббоснинг шеърляти кўплаб халқаро тўпламлар ва нашрларда эълон қилинган. Унинг, айниқса, "Бўгинлаб сўзлашамиз" китоби мухлис-ларга эътирофига сазовор бўлган. Ижодкор ҳозирда "Қудратли снэх" китобини якунламоқда.

Шаҳид АББОС:

“ШЕЪРИЯТНИНГ ИЛДИЗИ — ЭЗГУЛИК ЭРУР”

— Мамлакатингизда адабиёт ва санъатга муносабат қандай?

— Иқболнинг шеърляти ўлкамиз одамларининг юрак-юрагига жойлашган, десам, адашмайман. Шеърлят бугун ҳам долзарблигича қолган, нега десангиз, тарихимизнинг ҳар бир даврида бўлгани каби, ёшларга кучли таъсир кўрсатмоқда. Сатрлар турли ҳиссиётларни кўзгатади; кишига нотаниш ёки теранроқ ёндошилмаётган мавзуларни ўрганишга имкон беради. Шеърлят Покистон маданиятида энг чуқур илдиз отган хазинамиздир.

Яна атоқли шоирларимиздан бири — бу Булла Шоҳ. Унинг шеърляри руҳоний-диний ташаббус тарзида баландроқ шохсўлага кўтарилиш нуктаи назарининг қанчалик муҳимлигини кўрсатиб берди.

— Шеърлят дунёни қутқаришига ишонасизми?

— Ишонаманки, шеърлят — инсонларни бирлаштириш ва уларнинг ҳаётларига ёрқинлик олиб қирувчи гўзал восита. Бу биз ҳар кун дуч келаётган глобал муаммолар замонасида, айниқса, муҳимдир.

— Ижод — бу...

— Ижод — янги фикрни тадбиқ этиш жараёни ва эзгулик ҳамда оқилликни илова қилган ҳолда жамиятга

ҳисса қўшмоқ учун доимий ривожланиб тургучи ёзма шаклдаги йўналишдир. Ҳар қандай шаклдаги ижод ижодкорлар, ўқувчилар, тингловчилар ва томошабинлар учун бирдай фойдалидир.

— Ижод қилолмай қолиш ҳақида нима дея olasиз?

— Ижод қилолмаслик энгил-епли ҳаёт тарзига олиб келади, бундай ҳаётда одамлар на ўйлашга, на янгилик яратишга қодир бўла оладилар, шу боис, ҳаётнинг ҳар бир лаҳзасини кузатиш, ёзиб бериш ва ҳис этиш лозим, одамларга гўзаллик ва фикр бериш керак.

— Муҳтарам Шаҳид Аббос, мароқли суҳбатингиз учун каттақон ташаккур! Ижодингизга, умрингизга, фаолиятингизга барака тиланган ҳолда, сиздан ёрқин ижод намуналарини кутиб қоламиз.

— Сизнинг газетангиз оддий инсонлар ва ижодкорларни ёзишга ундайди, тақриз-муносабат олишга имкон яратади. Сизларнинг саъй-ҳаракатларингизни қадрлаган ҳолда, ўзимнинг ижодимга ижобий муносабатлар ва янги ижодкорлардан янги ижод намуналарини кутиб қоламан.

Камолахон ЗАКИРОВА
суҳбатлашди

Шухрат ОРИФ

“Мен асли одаммас, ёр эдим”

“Янги аср авлоди” нашриёти, 2020 йил.
Маъзур китоб шоир Шухрат Орифнинг янги шеърлий тўплами. Ундаги ҳар бир шеърнинг ўз мухлиси бор. Ҳар бир шеърда бир тақдир, ҳар бир сўзда умид мужассам. Сўзлар кишини ўйлатади, ўқибтиб амин бўласизки, муаллиф ҳеч бир жумлани шунчаки ишлатмайди.

Бибисора ТУРОБОВА

“Мен излаган қувонч”

“Адабиёт” нашриёти, 2021 йил.
Ушбу тўпламга шоиранинг турли йилларда ёзган шеърляри жамланган. Ватан муҳабати ва садоқати, аёл қувончи ва ташвишлари, оналик туйғулари шоиранинг шеърлярида назимий санъат ила ифода этилади. Китоб барча шеърсевар ўқувчиларга доимий ҳамроҳ бўлади, деб умид қиламиз.

Мирзохид БОТИРОВ

“Янги аср авлоди”

“Янги аср авлоди” нашриёти, 2021 йил.
Шоирнинг маъзур китоби унинг бу мунис ва гамгин, ёруғ ва афтода, баъзида жилмайган, баъзида хўрмайган, алап-оқибат бизни шоду нолон қиладиган дунёни кузатадиган ўз деразасидир. Зеро, бадииятда деразани очмоқ кўнгилни очмоққа бежиз менгзалмайди.

Жафарсодиқ!
Тахририятимизга яқиндагина ишга олинган бу сергайрат йигитча хатто бош муҳарир Кибриё опадек талабчан ва жиззакки аёлга-да маъқул келди. Бу ҳам бўлса унинг ўта тиришқоқлиги сабабидан, қолаверса, қалами ҳам дуруст чиқди. Фақат унинг биттагина чакки одати бор экан. Буни биз кеч қуз, ёмғирлар мавсуми бошланганда билдик...

Байрам АЛИ

Ўтиргандик, хонамиз эшиги зарда билан очилди ва Кибриё опа қайтадан кўриниш берди.

— Халиям келмадимми?! — сўради олдин бино деразасига “чирсиллаб” урилаётган ёмғирга, кейин бизга ўта жиддий нигоҳларини қадаб.

— Халиям...

— Йўқ... — дедик галма-галдан.

Гап Жафарсодиқ ҳақида кетаётган бўлса-да, тўрталамизда ҳам ўнғайсизландик. Бошқани билмадим-ку, хатто мен ёмғир ёғса, ишга кечикадиган ҳамкасбимни ичимда сўкиб ҳам қўйдим. Ахир, бу биринчиси бўлмаса...

— Узининг телефони бўлмаса, балки яқин қўшниларидан телефон бордир?! — тагин сўради Кибриё опа.

— Билмадим... Кампирниқиди ижарага тураман, деганди, — мужмалландим, ўтирганлар ичиде ёши каттаси бўлганимдан жавоб беришга зарурат сезиб. — Кейин... Кўчада юрган бўлишим мумкин. Шоирлиги бор...

Кибриё опа бир соатча вақтнинг ичиде беш марта кириб биздан уни сўради. Ниҳоят, эши-

Ҳафтадан кейин журналистнинг на в ба т да ги сонини босмага топширамиз, бизда эса ҳамон камчиликлар! Муҳаррирдан эшитгичимизни эшитгач, биз — тўртала ижодий ходим нафасимизни ютиб ўз вази-фаларимизни бажариб

гимиз олтинчи марта очилганида биз юрагимиз увишиб ўша ёққа тикилгандик, Жафарсодиқнинг ўзини кўрдик.

— Қону зардоб қилдинг-ку одамни, шунақаям масъулиятсизлик бўладими?! — деб энг аввал мен захримни сочдим.

Жафарсодиқ эса ўзига сира ярашмайдиган кенг кўкиш ёмғирлигини ечиб, илгичга иларкан, масрурдан масрур илжайди:

— Ёмғирни кўрмайсизми, ака... Бунақада ишлаб бўладими?

— Мана, ҳамма ишлаяпти-ку! — ўшқириб берди, ёши тахминан Жафарсодиқ билан тенг бўлган, айна пайта негадир ўрнидан туриб олган ҳамкасбамиз Лобархон.

Жафарсодиқ ҳеч биримизнинг таънали ўқрайишларимиз-у, зардаларимизни назарга илмай, одатий шўҳчан ҳаракати ила папқасидан бир тахлам қоғоз чиқарди:

— Мен уйимдаям вақтни бекор ўтказганмасман. Ишонмайсизларми, мана!
— Аммо белгиланган шартномада, уртоқ Раимов, — хонага кириб келганини ҳеч ким сезмай қолган Кибриё опа гапни кесди, — уйингизда-мас, ҳафтасига олти кун тонгдан то кечгача шу бинода ўтириб ишлашингиз қайд этилган!

— Ҳа, мен-н... Кечиринг, балки охиригиси бўлар, — хижолатга тушиб дудуқланди Жафарсодиқ, аммо юзларидан сурбетона табассуми учмади.

— А?! “Балки”?!... — Кибриё опанинг овози ғазабдан қалтираб кетди. — Хонамга кириш!!! — деди жаҳл билан эшик сари йўналаркан.

Жафарсодиқ муҳарриримизнинг хонасидан қайтиб, ўз ўрнига ўтирганда, юзи аламдан қизариб кетган, бизга ҳеч нарса ни билдирмасликка тиришиб зўр бериб жилмайишга ури-нишларидан эса кўзлари ҳам бироз ёшинқираб кўринарди. Шундан тўрталамизнинг ҳам қайтадан таъна-дашном ёғдиришга ҳаддимиз сиймади. Аммо у тўфайли бошлиқдан гап эшит-вериш жонимизга теккан эмасми, кун бўйи унга ёйилиб гап қўшмадик.

Кейинги кунлари иш вақтимиз кўнгилсизликлардан холи ўтди. Бироқ орадан уч кун ўтиб қадрдон ижодий жамоамиз ишхонамизга вақтдан илгарироқ етиб келарканмиз, қолганларни ҳам мен каби журналистнинг янги сони қандай чиқиси эмас, Жафарсодиқнинг ишга кечикиш-кечикмаслиги кўпроқ қизиқтирган

бўлса керак, дея ўйлайман. Шундай. Чунки бугун ҳам ёмғир ёғарди! Ахир, унинг ёмғирли кунларда ишга кечикиши одат тусига айланган, буни эса ҳаммамиз яхши биламиз. Келиб ишни бошлаб юбордик, кўзларимиз тез-тез соатни текшириб қўяди. Мана, кўтилганидек, ниҳоят, иш соатидан уч дақиқа ўта бошлади, Жафарсодиқ... йўқ!

— Юзсиз экан! — ҳаммамиз ичимизда ўйлаб турган гапни биринчи бўлиб Лобархон айтди.

— Тўғри, — тасдиқлади бошқа ҳамкасбимиз. — Ҳурматсизлик бу! Ахир, кесақмидингки, ёмғирда эриб кетасан!

— Бу масъулиятсизни эшак десанг, эшаклар хафа бўлади, — тутакдим мен ҳам. — Одам дегани бунчалик бўлмас, ахир!

— Менимча, бу унинг шунчаки хазили, — пўнғиллади, одатда беҳуда гапириш у ёқда турсин, эснашга эринадиган мусафҳимиз. — Ишга кечикишларига ёмғирнинг дахли йўқ. Йўқса, шунча гап қиларди...

Муҳокамаимизнинг айна палласида етиб келган Кибриё опа, саломимизни жавобсиз қолдирганча, остонада туриб қолди.

ЁМҒИРЛАР МАВСУМИ

Ҳикоя

— Келмадимми?! — сўради асабий.
Ҳали иш бошланганига ўн дақиқа ошган бўлса-да, Кибриё опанинг бу қадар ғазабланиши боисини ҳаммамиз тушунгандик. У бирпас қотиб тургач:

— Айтинг, келиши билан хонамга кирсин! — деб чиқиб кетди.

Опанинг ғазаби йигитчанинг “паттаси тайин бўлган-ов” деган гумон ўйготди бизда.

— Эссиз, оз фурсатда менда унга нисбатан сал-пал хурмат тўғилгандай бўлувди-я, — бошини сарак-сарак қилди Лобархон.

— Умуман олганда... Шу масъулиятсизлигини айтмаса, ёмон йигитмас, — унга ён берган бўлди бошқа жамоадор. — Ёмон ишлайдигам дейлмайман.

Қисқа вақт бирга ишлаганимиз хурмати менинг ҳам Жафарсодиқнинг шаънига бирор яхши гап айтгим келиб кетди...

Ёмғир тингач, орадан бир, бир ярим соат вақт ўтиб, одатдэгидай, илжайганча йигитча кириб келганида, негадир ҳаммамиз унга нафрат билан эмас, шафқат нигоҳлари билан қарадик.

— Ассаломууу алайкум... — чўзиб салом берди ҳеч нарсадан беҳабар Жафарсодиқ. Беўшлов ёмғирлигини ечиб иларкан, қўлидаги қоғозларни кўрсатди. — Кечикдим, аммо ишонинг, вақтни бекор сарфлаганим йўқ! Лобархон, буларни териб бероласизми?

Лобархон унга жавобан:
— Жафарсодиқ, нега уйингиздан ярим соат эртароқ чиқмайсиз ёки нега шуларни ишхонага келиб ёзақолайсиз? — деди қойишга ҳам, хайрихоҳликка ҳам ўхшамаган хафсаласиз бир овозда. Сўнгра: — Олдин опанинг хонасига ўтаркансиз, — дея қўшиб қўйди.

Биз воқеанинг қандай якун топишини кутиб беҳаловат турганимизда, ўз ўрнига қайтган Жафарсодиқнинг аҳволини кўриб наинки хохис ҳамкасблари, балки бирор душмани ҳам ачини кетиши тайин эди. Чунки Жафарсодиқнинг ҳар доимги сурбет табассумидан асар ҳам қолмаган, юзини ўзига мутлақо хос бўлмаган маъюслик эгаллагандики, бу ҳаммамизга гайритабиий туюлди. Ҳа, у бутунлай бошқа одамга айланиб қолгандай эди, назаримизда. Бор умидидан айрилиб ор-номуси янчиб ташланган бир мискан ҳолатда жойига чўқаркан, бизга ҳеч нарса демай, қўлидаги қоғозларни компьютерда тера бошлади.

Одатда унга қўмақлашиб турадиган Лобархон туриб ёнига борди:

— Беринг, ўзим териб берай.

— Йўқ, раҳмат, — рад этди Жафарсодиқ.

— Узим...

Хиёль ўтиб унинг бошлиқдан охириги марта оғулантириш олгани ҳаммамизга маълум бўлди.

Уша кунни ҳеч биримизнинг гапимиз бир-биримизникига қовушмай дилхун ўтган иш кунимизнинг якуни хайрли кечди. Анчайин кечикиб қолган машоаримизни ундиришга муваффақ бўлдик.

Аммо эртасига... Аммо эртасига тахририятимизнинг ҳар бир ходими ростакамига “ғалати” дея эътироф этса арзийдиган воқеа содир бўлди. Ноябрь ёмғири кекса чинорларнинг сўнги баргларини саваламайсиз? — деди тонгда иш жойимизга биринчилардан бўлиб кириб борсам, не кўз билан кўрайки, Жафарсодиқ ўз ўрнида ишлаб ўтирган экан.

— Ассаломууу алайкум. Кечикмаганимга ажабланаётган бўлсангиз керак-а? — айтди у хайрон турган менга қараб илжаркан. Сўнг мамнун алфозда стўлга ястаниб, оёқларини олдинга чўзди ва: — Энди ҳеч қачон кечикмайман, — деди сирлидан сирли қилиб, айна пайтада қомил ишонч ила. Бир неча бор шундай қеришган тақлид оёқларини йиғиб узатгач, гайрат билан ишида давом этди.

Мен беихтиёр Жафарсодиқнинг стол тагидан кўриниб турган яп-янги туфлисига қарарканман, кечагина оёғида бўлган усти ва ён томонлари идраб қолган эски пойабзал “лоп” этиб хаёлимга келди...

Умберто ЭКО (1932–2016),
италиялик олим, файласуф, адиб

КОМПЬЮТЕРДА ҚАНДАЙ ЎЗИШ КЕРАК?

Компьютер менинг ижодимга кучли таъсир кўрсатдим? Ижод жараёнида пайдо бўладиган хис-туйғулар доирасида – жуда кучли, аммо унинг натижаси нуқтан назаридан – билмайман.

Ўрни келганда айтиш лозим, “Фуко капри”да шеър тўқидиган ва далилларни ўзига хос равишда усулда умумлаштирадиган компьютер бор, айрим журналистлар “Бу роман компьютер дастурида ёзилганми?” деб аниқлик киритишга шошишади. Бу ажойиб фикр – аммо бу гап мақолалар компьютерда ёзилиб, худлик билан нашрга бериладиган тахрирларда ишлайдиган журналистлардан чиққани ажабланарли, ахир, улар бу ўта фойдали машинанинг барча имкониятларини яхши билишади-ку. Аммо ўша йилларда шоввозлар ўз мақола, хабарларини компьютерни сеҳрли кути деб биладиган ўқувчилар учун ёзишарди-да. Газеталарнинг тез-тез ёлгон ёзиб туришини барчамиз яхши тушунамиз, чунки газетхонларнинг ўзи шуни исташади.

Хуллас, бу саволдан жҳлим чиқди ва шу тоифадаги журналистлардан бири учун компьютер романи ҳақида махсус сирли воқеа ўйлаб топдим:

Энг аввало, компьютер, яъни ақлли машина керак, у сен учун ўйлайди (кўпчиликка бундай ҳазил мойдай ёқади). Ҳатто кичкинтойлар ҳам удалай оладиган бир неча сатрдан иборат дастурларни етарлича бор. Дастурлар ёрдамида компьютерга юзлаб романларни, илмий тадқиқотларни, Қуръонни, Инжилни, телефон маълумотномаларини юклаб олиш мумкин. Маълумотнома қаҳрамонлар исм-шарифини ўйлаб топшида ёрдам беради. Барчасини жамласанг – бир юз йигирма минг саҳифадан зиёд бўлади. Шундан сўнг бошқа дастур ёрдамида уларни тартиб-сиз равишда аралаштиришга, ҳосил бўлган матнга айрим ўзгаришлар киритасан

(масалан, барча “а” ҳарфларини олиб ташлайсан). Хуллас, шунчаки роман эмас, ясама-роман пайдо бўлади. Кейин ҳаммасини принтерда қоғозга чиқарасан. Барча “а”лар олиб ташлангандан сўнг, ҳажми бир юз йигирма минг саҳифадан анча камаёди. Қолган матни муҳим ўринларини қаламда белгилаб, диққат билан ўқиб чиқасан, кейин эса, ҳаммасини юк машинасига юклайсанда, чиқиндиҳонага олиб бориб ташлайсан.

Ниҳоят, дарахт соясига ўтириб қўлингга қалам олиб оппоқ қоғозга каллани ишлатиб, ақалли икки сатр ёзишга уринсан, масалан: “Юксак осмонга ой осилган, тунги ўрмонда япроқлар шивирлайди”. Балки бирданига роман ёзилмас, ҳеч бўлмаганда хайку ёзилади-ку. Асосийси – бошлаб олиш керак.

Ишончим комилки, ҳеч кимнинг мен ўйлаб топган бу сирли андазадан фойдаланишга ҳақди сизгайди. Аммо журналистлардан бири бемаъниларча қайд этгани: “Мотам маросимида куй чалган карнайчи бола саҳнадан бошқа бутун романни компьютернинг ўзи ёзгани сезилиб турибди. Муаллиф бу саҳнани қўлда қайта-қайта ёзиб қийналган бўлса керак-ов”.

Тан олиш ғалати бўлса ҳам таъкидлайманки, кўп марта ручка, фломастер, авторучкаларда тахрир қилинган романимда бир нафас билан компьютерда ёзилган, айтарли тузилмаган парча карнайчи саҳнаси бўлса керак. Сабаби жуда оддий: мен бу воқеани бир неча бор ўзимга ва бошқаларга ҳикоя қилаверганимдан, худди аввал ёзиб қўйилгандай туюлди. Лавҳага бирон-ка қўшимча киритиш ҳам шарт бўлмади: кўлларим бармоқбосдилар устида худди ўзи

яхши биладиган куйни ёддан ижро этаётган пианиночи қўлларидай парвоз қилди. Агар карнайчи лавҳасида қандайдир қувонч сезилган бўлса, бу унинг жаз импровизацияси сингари тугилганидандир. Утирасан, эркин ижро этасан, муסיқа янграйверади – борича яралади.

Компьютернинг нимаси яхши – у ҳаракатинг қўлаб-қувватлайди: хаёлингга келганини қиласан – илҳом билан шошиб, тезда, ҳаммасини бирданига ёзиб ташлаш ҳам мумкин. Шу жараёнда сезиб турасан: ёзилган матни осонгина ўзгартирса ёки тўғрилса бўлади.

Ҳақиқатан, компьютердан фойдаланиб матнга тузатишлар киритиш осон ва аниқса, у намуналар яратишда жуда қўл келади.

“Исми атиргул”нинг якуний намунасини машинкада кўчириб чиққанман. Кейин унга тузатиш киритдим, яна қайта кўчирдим, варақларни бирлаштириб елимладим. Тугатай деганда, матни машинисткага бердим, кейин яна тузатишлар киритдим, айрим саҳифаларни алмаштирдим, ниҳоят, варақларни бирлаштириб тикиб чиқдим. Аммо ёзув машинкасида ишлаганда тахрир қилиш чекланган. Чунки саҳифаларни қайта-қайта ёзиш, яна тикиш ва кимгадир илтимос қилиб тузатавериш одамни ҳолдан тойдирди. Эртами-кечми, гранкада чиққан охириги хатоларни қўл билан тузатиб, топшириб юборасан.

Компьютерда (“Капир” Wordstar 2000да, “Орол арафасида” Word 5да, “Баудолино” кейинги янгиланишлари билан бир неча йил давомида Winword да ёзилган) вазифани удалаш енгиллашди. Ёзам, қоғозга чиқараман ва устидан ўқиб чиқаман. Қаламда тузатаман, файлга киритаман ва яна қоғозга чиқараман. Кейинги матларда айрим ўринлар тушириб қолдирилган бўлса, аввалги барча вариантларга сақлаб қўяман. Чунки биронта

савдодий романинг ёзилиш жараёнида сақланиб қолган бирон нусхадан ғарзли мақсадда фойдаланиши мумкин. Албатта, сен (компьютерда) ёзасан, (қўлда) тузатиш киритасан, тузатишларни электрон шаклга соласан, аммо мана шу жараёнда қўлаб кўшимча вариантлар пайдо бўлади, яъни қўлда киритган тузатишларинг барчасини аниқлик билан компьютерга киритмайсан. Намуна (вариант)лар тадқиқотчиси романи қўлда тўғрилган сўнгги варианты ва компьютерда иккинчи марта тузатилиб, принтердан чиқарилган варианты ўртасидаги фарқни топиб олса борми! Агар кимдир муаллифлик вариантлари мавзусида бенаф диссертация ёқлашга руҳлантирмоқчи бўлсанг, авлодлар ихтиёрингга! Компьютер шиддати олдида вариантлар мантқиқ сукут сақлайди. У қарорингизни ўзгаришигиз ёки якуний қарорингиз борасида аниқ гувоҳлик беролмайди. Сен истаган вақтда қарорингизга ўзгариш киритишигиз мумкинлигини биласан, демак, бошлангич вариантта бир неча бор қайтишигиз ҳам, янгиларини ўйлаб топшишда ҳам ихтиёр ўзингда.

Электрон воситаларнинг пайдо бўлиши вариантлар орасидаги тадқиқотларга кучли таъсир кўрсатди, деб ўйлайман, Контининг руҳи тинч бўлсин. Бир сафар Мандзони ёзган “Муқаддас мадҳлар”нинг вариантларини тиклашга уриниб кўрдим. Ўша пайтларда ҳатто битта сўз алмашинуви ҳам хал қилувчи аҳамиятга эга бўлганига гувоҳман. Бизнинг замонамизда сира бундай эмас. Кеча ташлаб юборган сўзингиз эртага яна қайтариб жойига қўяверасан. Энг аниги, биринчи кўлзма ва принтердан қоғозга чиқарилган сўнгги якуний вариант ўртасидаги фарқ аҳамиятли бўлиши мумкин. Қолган ҳаммаси қонинг таркибидидаги каллий миқдорингизнинг кўпчилигига кўра, унинг таъсирида у ёқдан бу ёққа чопишдай гап, холос.

Ҳумоюн АКБАРОВ таржимаси

Муассис:

“ТАФАККУР ВУЛОГ’И”
масъулияти чекланган
жамияти

Тахрир хайъати:

Акмал САИДОВ

Дилшод САИДЖАНОВ

Сирожиiddин САЙИД

Қаҳрамон ҚУРНОБОВ

Шухрат РИЗАЕВ

Рустамбек ШАМСУТДИНОВ

Аҳрор АҲМЕДОВ

Бахтиёр ИСҲОҚОВ

Тоштемир ТУРДИЕВ

Шухрат НОСИРОВ

Қўчқор НОРҚОБИЛ

Ҳамкорларимиз:

Республика Маънавият ва
маърифат Кенгаши

Ўзбекистон Республикаси
Президенти
Администрацияси
хузуридаги Ахборот ва
оммавий коммуникациялар
агентлиги

Ўзбекистон Ёзувчилар
уюшмаси

Ўзбекистон Республикаси
Маданият вазирлиги

Ўзбекистон Республикаси
Халқ таълими вазирлиги

Ўзбекистон Ёшлар
иттифоқи

Бош муҳаррир
Хосият РУСТАМОВА

Маънавий-маърифий,
адабий-бадиий,
ижтимоий-сиёсий газета

№ 4521 буюртма
Газета 2001 йил
8 декабрдан чиқа бошлаган.

ISSN 2010-6122

Газета Ўзбекистон Матбуот
ва ахборот агентлигида
0258 рақам билан 2012 йил
26 январда қайта рўйхатдан
ўтган.

Саҳифаловчи:
Шаҳобиддин МАХМАДИЕВ

Манзилимиз: 100011,
Тошкент шаҳри, Навоий
кўчаси, 30-уй.

Телефонлар:
(71) 244-36-97
244-36-90
244-36-90

e-mail:
kitobdunyosi@mail.ru

Материаллар газетадан
кўчириб босилганда
“Китоб дунёси”дан олингани
кўрсатилиши шарт.

Баҳоси келишилган нарҳда

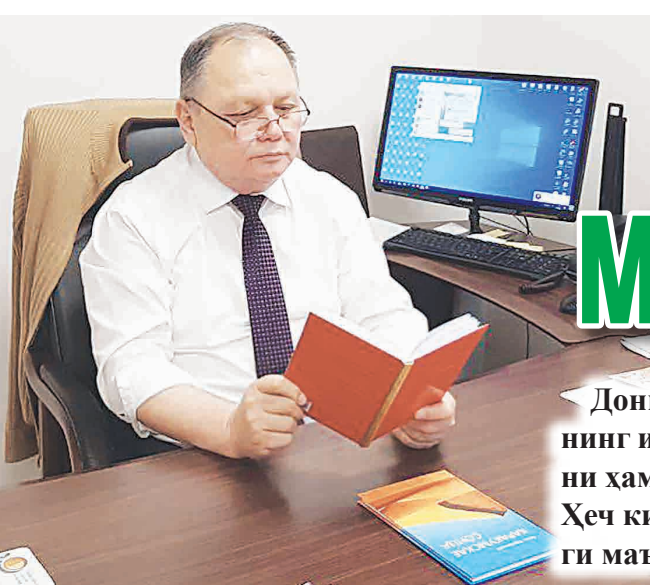
Адади: 3493

Босишга топшириш вақти –
19.00
Топширилди –
19.00
№ V – 4633

Газета
“Ўзбекистон”
нашриёт-матбаа
ижодий уйида
чоп этилди.

Корхона манзили:
Тошкент шаҳри,
Навоий кўчаси, 30-уй.

Ҳажми А-2
бичимда, 4 босма
табоқ, офсет усулида

Миллатимизнинг юз-кўзи эди

Дониёр ақанинг вафоти ҳақидаги хабар барча дўстларнинг юрагини титроққа солди. Яратганининг измига қарши нима ҳам дейламан. Лекин ҳар қайсимизнинг кўнглимизнинг шу гап тимдалагани ҳам рост: “Ёш эди, соғ-соғ эди-ку, яқингинада ҳам. Ахир гаплашган эдим... Телефон қилувди...” Ҳеч кимнинг ишонгиси келмади. Бироқ совуқ хабар хамиша чин бўлиб чиқади. Ўлимнинг борлиги маълум, лекин унинг қачон келиши номаълум. Нима бўлган тақдирда ҳам ўлим ҳақ.

Дониёр ака Обидов Ўзбекистоннинг Беларусдаги элчихонасида масъул лавозимда ишларди. У киши газетамизнинг ҳам яқин дўсти, Беларус ва ўзбек адабиёти вакиллари орасида самимий алоқа, икки давлатнинг ҳар жиҳатдан, жумладан, маънавий-маърифий соҳаларда ҳам бирдам ва жипс бўлиши учун тиниб-тинчимасди. Ҳали қарасангиз, беларус адибларининг асарларини юборди, ҳали қарасангиз, ўзбек ёзувчи ва шоирларининг ижодини беларус тилига таржима қилинишида бош-қош бўлади, уларнинг матбуотда ва алоҳида китоб бўлиб чоп этилишида жонбозлик кўрсатади, маънавий-маърифий жаҳаларда икки давлат ўртасида нуфузли анжуманлар ўтказиш тақлифлари билан чиқади ва албатта, уларни амалга оширмагунча кўнгли таскин топмасди. Дониёр ақанинг Тошкентда дўстлари жуда кўп эди, у киши олис ўлкада туриб ўз қадрдонларининг тафтини туйиб, улардан куч-қувват олиб яшарди.

Камина қадрдон акамиз билан Беларус юртининг кўп жойларига

бирга бўлганмиз. Ушбу ўлкага икки бора сафар қилдим, иккаласида ҳам акамиз ҳамроҳ бўлди. Минскдан то Брест қалъасигача бориб, урушнинг дастлабки кундаёқ душманга қарши биринчилардан бўлиб отилиб чиққан жасур жангчилар ичида ўзбеклар ҳам борлигини, Беларусни ўзбеклар ҳам жон-жаҳди билан ҳимоя қилганини ўша ердаги музей раҳбаридан эшитганимизда, иккимизнинг ҳам кўзимиздан тирқираб ёш отилгани рост, ўз бо-бололаримиздан фахрланиш туйғуси, уларнинг сиймосини тасавурумизда жонлангирган соғинч фарёдлари ҳам эди бу.

Дониёр ака Беларусдаги элчихонасининг маслаҳатчиси, сиёсатчи, Ўзбекистонимизни жони жаҳони билан севадиган, Ватаннинг юзи-кўзи, ор-номуси бўлган инсон эди. Беларусларнинг етук сиёсий арбоблари, зиёлилари ҳам Дониёр ақани жуда ҳурмат қилишарди. Айниқса, Ахборот вазири, кейинчалик “Звезда” нашриётининг бош директори, таниқли адиб Алесь Карлюкевич билан ораларида қилгўтмас дўст эдилар, адабий ва

матбуотга оид барча ишларни у киши билан биргаликда ҳал қилишарди. Мен ҳеч қачон Дониёр ака Алесь ака билан биргаликда бўлиб, урушнинг дастлабки кундаёқ душманга қарши биринчилардан бўлиб отилиб чиққан жасур жангчилар ичида ўзбеклар ҳам борлигини, Беларусни ўзбеклар ҳам жон-жаҳди билан ҳимоя қилганини ўша ердаги музей раҳбаридан эшитганимизда, иккимизнинг ҳам кўзимиздан тирқираб ёш отилгани рост, ўз бо-бололаримиздан фахрланиш туйғуси, уларнинг сиймосини тасавурумизда жонлангирган соғинч фарёдлари ҳам эди бу.

Беларус ўлкаси ўрмонзорларини қоқ ёриб ўтган сип-силлиқ йўл узра улумимиз қанот боғлаб Брест қаласи томон ўқдай шувиллаб бораркан, Дониёр ака Тошкентда кечган гўзал ва хушнуд онлар, дўсти-қадрдонлар ҳақида сўзлайди. Тошкентнинг чойхоналарини энтиқиб гапиради; менинг хаёлимдан юртни соғинибди, деган ўй кечади. Ажойиб дилқаш давра, тенгдош-тенгқурларининг бирма бир исмини айтиб, уларнинг ўзига хос феъл-атвориға таъриф беради. “Сиз деярли ҳамма машҳур шоирлар ва журналистларимиз би-

ла дўст экансизда-а?”, – сўрайман қизиқсиниб. Ака кулади: “Ахир мен ҳам Тошкентда университетнинг журналистика факультетида ўқиганман-ку.” Сафарим чоғи Дониёр ака билан шоирларимиз Сирожиiddин Сайид, Минхожиддин Мирзо, Азиз Саид, Карим Баҳри, Амиркул Карим, журналист

Қўчқор НОРҚОБИЛ

ХОРИҲДАГИ МУҲБИРЛАРИМИЗ ЮЗАСИДАН СИЗНИ ҚИЗҚИТИРУВЧИ БАРЧА САВОЛЛАРГА УЛАРИНИНГ ЎЗЛАРИДАН ЖАВОБ ОЛИШИНИНГИЗ МУМКИН!

Роберт АДАМСОН, Австралия, Сидней Адабиёт ҳамжамияти мутахассиси.
Беттина БАЛЕКА, Австрия, шоира, “Австрия адабиёти учун” давлат муқофоти маслаҳат кенгаши аъзоси
Кристофер ФОРД, АҚШ, Мичиган университети илмий ходими.
Рикардо ДОМИНИК, Бразилия, Жанубий Америка инглизчабош шоирлар ассоциацияси маслаҳатчиси.
Хусайн ибн ҲАМЗА, Германия, Германиядаги шарқлик шоирлар уюшмаси раҳбари.

Акиф ХОНСУЛТОН, Грузия, “Қорапақақлар” илмий журнали Бош муҳаррири.
Мзвакхе ИБУЛИ, Жанубий Африка Республикаси, Африка Миллий шеърят академияси саркотиби.
Нилл АЙТКЕН, Канада, Торонто адабий таржима бирлашмасининг Осиё мамлакатлари бўлими бошлиғи.
Ким Бит НА, Корея-Ирландия, Ирландия Миллий университети шарқшунослик факультети илмий ходими.

Ҳангюк АГИАТ, Непал шоири, “Ражан Мукарун” ёзувчилар кенгаши етакчи мутахассиси
Ҳонг ИН, Хитой адбаси, Пекин таржима маркази ходими
Зарина КАНУКОВА, Қабардин-Болқор, “Горянка” газетаси Бош муҳаррири.
Олтинбек ИСМОИЛОВ, Қирғизистон, Манас университети ўқитувчиси, шоир.
Шаҳид АББОС, Покистон, ёзувчи
Зера БЕБИРОВА, Қирим-Татар Республикаси.

Ҳадда СЕНГОР, Мўғулистон, Мўғулистон Ёзувчилар Иттифоқининг “Халқаро алоқалар” бўлими бошлиғи.
Ҳанне ЭРСТАВИК, Норвегия жамияти етакчи мутахассиси.
Ақбар ҚУШЛИ, Озарбойжон, Дунё ёш туркий ёзарлар бирлиги раиси.
Алмаз УЛВИ, Озарбойжон, навоийшунос олима, профессор.
Рафиқ САЙДУЛЛО, Россия (Архангельск), Шимолий (Арктика) федерал университети талабаси.
Нилуфар ШИХЛИ, Россия (Москва), журналист.

Изабелла ТАН, Филиппин, Филиппин Шеърят академияси котиби.
Эллимаия СЕО, Финляндия, Финляндия Таълим маркази етакчи мутахассиси.
Денис ЭМОРИН, Франция, “Париж йилномаси” нашири мутахассиси.
Антонис ФОСТИЕРИС, Юнон шоири, ҳуқуқ фанлари доктори, Афина миллий университети профессори
Кимий ТАНАКА, Япония, “Шики Хайкусифер” лойиҳаси раҳбари.
Парта АЧАРИЯ, Ҳиндистон, шоир